

8уТ
Брат

Ростислав
Братуны

Фобин

Ростислав
БРАТУНЬ

ДВОБІЙ

ВІРШІ
ПОЕМИ
ПУБЛІЦИСТИКА

Наукова бібліотека
ім. М. Максимови

КНУ

ім. ТАРАСА ШЕВЧИ

1183805

н - наукова

Київ
Видавництво
художньої літератури
«Дніпро»
1985

У2
Б87

Чувством дружбы и любви к простым людям, гневом и ненавистью к врагам преисполнены публицистические стихотворения и поэмы известного украинского советского писателя, появившиеся в результате знакомства с жизнью капиталистического мира во время продолжительных зарубежных поездок. В памфлетах автор гневно бичует украинских буржуазных националистов, которые, погрузившись в заграничный лягушатник, служат самым реакционным силам в мире.

1183805

Б $\frac{4702590200-045}{M205(04)-85}$ Бз13.10.85

© Склад, художне оформлення.
Видавництво «Дніпро», 1985 р.

XX ВІК

Двадцятий вік — вік звершень і задуми.
Вік роздоріжж. Надії віщий вік.
Його напруга б'є шаленим струмом,
Не даючи примружити повік.
Напнуті нерви струнами тремкими.
Клітини мозку вуликом гудуть.
І тиснуть будні брилами важкими
Людського серця пелюсткову суть.
Скривавлений, придавлений, замучений,
Повергнутий в ярмо, закутий в гніт,
Але нескорений, незламний, неприручений —
Завжди із сонцем ясноликий світ!
Двадцятий вік — вік молодої сили,
Котра кипить, пуртує вглибині.
Його до льоту дуже підхопили
Червоні сурми, бунтівні вогні.
Двадцятий вік — це дума Іллічева,
Його безсоння, мрія, думи його творінь.
Встає бурхлива провесінь Жовтнева,
Як прапор всіх прийдешніх поколінь.
Двадцятий вік приходиться комуністом,
Щоб ствердити в усьому й скрізь життя!
Його душа — крилатий правдовісник,
І одержимість — це його буття!

* *
*

Ні, не в краплі води,
В грудці землі побачиш
Землю-планету.

Лиш придивись,
Приглянься до неї,
Візьми і зваж її в долонях.
Підійми і поверни до світла.

Бачиш:

Низини і вершини,
Роса океаном,
Травинки — лісом.
Комашки,

що звіриною вовтузяться...

А ти держи її в своїх долонях.

Ти —

Людина!

І можеш розім'яти в пил,
Розсіяти її.

І здасться тобі —

Своє життя розвіяв бездушно,
Став сиротою.

Ні, ти цього не зробиш.

Хай вона разом з тобою

Кружля по орбіті,

Стисни її в долонях.

Хай піт оросить твій.

І вона,

Змішана з потом,

Стане під дотиком пальців

Мрією.

І ти відчуєш,

Яка у тебе сила велетенська.

Ти зможеш все,

Коли побачиш в маленькій грудці

Землю-Матір,

Чуєш, Людино!

ЧЕРВОНА КРОВ ЗЕМЛІ

— Чи є кров у землі? —
Мене запитала Наталя.
Її хвилювало одне із тих
Безпричинних питань,
Що бентежать дітей
В останнє літо перед школою.
— Чому ти питаєш про те?
— Бо скільки кругом червоного
Росте із землі...—
Кров землі
Ллється червоними потоками
З весни по пізню осінь.
Кров землі —
Вишні та жоржини.
Кров землі —
Троянди й помідори.
Кров землі —
Суниці й канни.
Кров землі —
Шал цвітіння.
Цвіт і плід —
Зачаття і народження
Біль щасливий.
Кров землі —
Бунт землі,
Що вірить лише в сонце
І в грозяні дощі,
Підіймаючи міриади
Червоних ознак
На зелених грудях.
— Мої ручки в крові землі,—
Говорить Наталя,
Вся в соку вишень.

Хай будуть
Руки дітей
В тій крові —
Вишневій,
Помідорній,
Суничній...
Вона
На їх пальчиках
Засихає сонцем,
Сонцем,
Розмазаним
По усміхнених личках.
Кров землі —
Причастя радості.
Причащайте нею
Своїх дітей,
Безвірники-атеїсти.
Даруйте коханим
Криваві квіти,
Гарячі квіти літа.
В них палкість,
Яку ви переллете
В келихи уст,
В божевілля ночей,
Настояних
На трояндах!
(Я за кровожерність людини,
Що любить землю —
Її квіт і плід,
Її кров
Червоного кольору,
Настояного на сонці.)
Хай вона вічно летється
Ріками щедрості
Для нас.

Хай вона буде
Нам
Здоров'ям
І радістю,
Необхідною,
Як хліб насущний.
Хай ніколи
Не тремтять
На пелюстках троянди
Радіоактивні роси.
Хай соковитий помідор
Не просолюється
Смертоносним стронцієм!
Хай білокрів'я землі,
Її квіту і плоду
Не стане блідою немічю,
Смертю нашою!
Хай руки моєї Наталі,
Руки всіх дітей —
Білих,
Жовтих,
Чорних —
Будуть в крові землі,
А не земля — в крові дітей!

* *
*

Мужність перевіряється ранами
Східна мудрість

Мужність перевіряється ранами.
Біль долаючи, терпи!
...А я хочу радості весняної
З бруньок присмаком терпким!..
А на серце моє рубцями
Біль планети і біль життя...

І шматує, немов кліщами,
Мене пам'ять без забуття...
Забуття ж — то анестезія —
Порятунок від усіх негод.
Та прийняти її не смію,
Коли пам'ять — це мій народ!
Коли пам'ять встає минулим,
Що пропалоє Вічним вогнем;
Коли років свинцеві кулі
Цілять влучно усе в одне,—
Усе в серце, усе в єдине,
В яким жити б любові лиш,
А любов — то ж і біль Батьківщини,
Наче в пісню устромлений ніж.
У ту пісню, що з крові битов,
У ту пісню з мозольним трудом,
У ту пісню, як в рану розкрити,
Входить ніжність вселюдським добром,—
У ту пісню, якою Хара
Рук обрубки забинтував;
У ту пісню, що від удару
Стала як надтвердий сплав.
Тому пісня не може стогнати,
Хоч із болю вона вироста.
Треба мужність піснями звиряти —
Ось в чім істина є свята.

ЛЮДИНА, ЩО СТАЛА ТІННЮ

I

Кричали вітри,
Надривались до болю,
Здіймаючи хмару зловісну.
Було їм на нашій
Планеті Землі
Замало простору,

Затісно.
Вони бунтували.
Вони повставали.
Хотіли розвіяти
Порохом в полі
Глупоту людську
В ненаситній злобі,
Що, бомбо проклята,
З'єдналась в тобі!

II

Гудів океан.
Кипів океан.
Від прагнення помсти шалів.
О, він би тебе,
Якби зміг,
Розмочив,
Болотом гідким
Десь на дні
Утопив.
Усіх осьминогів
На тебе послав.
У щупальця б їхні
Тебе зав'язав.
Хай душать,
Хай мучать,
Отруту хай п'ють,
А в небо злетіти
Тобі не дають!

III

Насупилось сонце.
Все в плямах
Від гніву.

Воно би послало
Розпалену зливу,
Щоб в дикім пожарі
Згоріли ті хмари,
Що в небі
Зійшли,
Наче пранці,—
Як виклик пекельний,
Мов кпини садиста,
Із кучерів сонця —
Протуберанців.

IV

Здригалась земля
В спазмах муки і люті.
Трава пробивалась
Сльозами в камінні.
Прокляттям пустелі,
В безплідність закуті,
До тебе звертались,
Людино без тіні!

V

Ти,
Що хочеш,
Щоб всі інші люди,
Що їх звеш
Братами во Христі,
Стали тінню,
Тінню на пустелі,
На землі пустелі
Стали тінню.
Ти,
Що осквернила

Суть людини,
Мисль і мрію,
Рівність Прометею.
Ти,
Що відреклась
Сумління тині.
Тінню смерті
Ставши
Над Землею!

VI

Слухай:
Голосом
Вітрів і океанів,
Неземною мукою Землі
Вирок Сонце
Нині зачитає
І життя підпише
Вирок свій.
Іменем вітрів,
Іменем океану,
Людино
Без тині сумління,
Людино з бомбою,
Тінню смерті
Над нами не стій!
Будеш
Розвіяна пилом,
Розмита намулом,
Спалена без попелу
Гнівом нашим.
Так ми,
Мільйони,
Кажем!

В тебе не серце —
Мідяк монети.
Ти —
Апахронізм двадцятого віку!
Щезни!
На вічні віки,
Не залишаючи
Навіть тіні
Від тіні своєї
На нашій,
Спраглій
Ранкових рос,
А не бомб,
Планеті!

* *
*

Народна воля і хотіння,
єдина думка і порив
На боротьбу нас надихають,
щоб для Вітчизни кожен живе
Ми піднімаємо велично
криштально-чисті почуття,
А тих, хто стане на дорозі, —
розчавить колесо життя.
Ми вмієм працювати, творити,
народжувати нові міста,
І працю в нас квітчає пісня,
батьора пісня неспроста.
І сталь, і люди в нас незборні,
із незвичайного лиття.
А тих, хто стане на дорозі, —
розчавить колесо життя.
Ми проти тліну, проти цвілі
і злобних паліїв війни,

Ми проти тих, хто посягає
на сонце нашої весни.
Ми хочем миру! Ми ідемо
у величаве майбуття,
І тих, хто стане на дорозі,—
розчавить колесо життя!

* *
*

Коли сурмач у ніч глуху
Тривогу засурмить,—
Що хочуть сонце на шляху
До сходу зупинить,

Що хочуть знов боїв, заграв,
Щоб гинули сини,—
То я піду між перших лав
Дорогами війни.

Я хочу миру. Але в бій
Піду на перший клич,
Щоб встав світанок голубий
Для всіх, для всіх сторіч!

* *
*

А світ приходить задумою лютою,
В стражданні планети туго напрутою.
А він невідступно в тобі і з тобою
Вібрує і стогне в клітинах добою.
З далекого Чілі крізь магму планети
Звучання свердляться в єдиному сплеті:
Гримлять нестихаючим поступом битви
Їх мужні та горді, нескорені ритми.

І посвистом кулі фашистського ката,
І словом, в якому клекоче розплата,
І криком замучених в ночах тривожних,
І матері віщим прокляттям безбожним, —
Розп'ятої пісні обірваним тоном,
Серпанком тремтять голубим світанковим,
Квилінням народжень, смертей заповітом,
Нерудиним серцем, що дзвонить над світом,
Кличем комуністів з когорт Корвалана.
Звучить революції мова багряна!

ПЕРЕХРЕСТЯ

(Поема)

I

У небі Парижа літаючими тарілками стояли очі Джоконди.
Ні зір, ні хмар — тільки очі Джоконди. Вони зазирають
у кожне серце, шукаючи собі притулку.

Де вони його знайдуть, очі Джоконди, — літаючі тарілки
двадцятого сторіччя?

А світ відчужений,
А світ напружений,
А світ роз'юшений і злий.
Із прагнень до бажань завужений
І для великого — малий!

З літаючих тарілок — очей Джоконди — десант,
котяться нерозкритими парашутами великі сльози.
Куди падають сльози Джоконди? Куди?
Місто, підстав долоні. Збери ці сльози. Наній ними свою
хвору душу.

КОЛІР МОЄЇ ВІТЧИЗНИ

Не з голубої висоти,
А з серця свого злету
Країну рідну бачиш ти —
Єдину на планету!

Червоним кольором сія
Вітчизна в нас на карті,—
Тому, що кров її — твоя,
Всіх, хто Вітчизни вартий!

Бо ж мало сином наректись,
Її любити в свята,
В потребі, як батьки колись,
Їй кров зумій віддати.

Своє життя до краплі все
Віддати безіменно,
Щоб матері ясне лице
Ніякий біль не темнив.

Моя Вітчизна — безліч барв,
Але вона — червона,
Бо їй ту барву Жовтень дав
Для всіх народів грона.

ЦІ СЛОВА —
НЕ З ПРОМОВ ДИПЛОМАТА

*Замість виступу в IV Комітеті
Генеральної Асамблеї ООН,
який займається питаннями
остаточної ліквідації колоніалізму*

Ще земля набухав болем,
Ще земля роз'їдається горем,
Ще неволя важкою долею
Повиса тягарем над Анголою,
Ще в далекій нужденній Намібії
Ходять діти сухотно-безхлібнії,
Ще під сонцем гарячим Родезії
Кров не сохне на катовім лезі!
О прокляття найгірше — колонія!
Ти тавром запеклося в історії,
Ти ятришся пекучою раною,
Ти приходиш, як мука, незваною.
Не даси нам спокою-спочину,
Аж покіль не дійдеш до загибуні.
Підіймаються в бій партизани,
Щоб навіки порвати кайдани,
І у хащах вони непролазних,
У болотах і джунглях заразних
Свою молодість — міць буревійну
Віддають за вітчизну омрійну.
Ці слова — не з промов дипломата,
Бо закон тут єдиний — розплата!
За дітей, що не вміють читати,
І за пісню, узятую за ґрати,
За концтабірну лютість нацистську,
За розстріляну з неба коліску.
Вам, повсталі, хай щастям ясніє
Наш Сімнадцятий заклик дії,
Наш Сімнадцятий віщою правдою,
Що майбутнє народу підвладне є!

Зникне слово «колонія» з мови.
У архівах зітліють промови,
У яких перекинчик без стиду
Благодать захища геноциду...

Моє слово — це слово народу,
Що в борні сам утвердив свободу.

Нью-Йорк, 1971 р.

ЧОТИРИ ПРОБОЇНИ

*У жовтні 1971 року сіоністські
бандити стріляли по нашому
Постійному представництву при ООН*

Чотири пробоїни в шибі —
Віконця в великім вікні...
Коли ти фашизму не видів,
Крізь них подивись і збагни
Америку сутінок дикий,
Який президентів вбива.
І що тут весь шум многоликий,
Одягнений в фрази-слова!
Яка тут, пани-дипломати,
Усім викрутасам ціна,
Як можна спокійно стріляти —
І в цьому не ваша вина?
Велична краса хмарочосів,
Немовби Центральний ваш парк,
В якому увечері босом —
Ножа і кастета удар!
І що говорити про джунглі,
Рівняти із ними Нью-Йорк,

Коли там малого Мауглі
Пригрів і вилизував вовк!
Чотири пробоїни в шибі.
В кімнаті четвірко дітей...
З високого даху — загибель,
Із коледжу просто в людей!
У кого кат цілився люто?!
У кого бездушно стріляв?!
Базіка: не може забути
Отих, хто у Бабинім впав.
Не вірю! О ні, не повірю!
Я знав їх, єврейських дітей,
По спільнім волинським подвір'ю,
По блиску веселих очей...
Сьогодні прокляттям з могили
Дитинство їх вбите встав.
Удруге воно посивіло
Від пострілу в серце моє!
Бо хто би в оптичнім прицілі
Сьогодні у вбивці не був, —
Стріля він у нас, люди милі,
І в тих, хто минуле забув!
Не бачиш фашизму — дивися,
Дивись крізь пробоїну ту,
Бо кулі, що в стінку вп'ялися,
Відлито стрілять по життю,
Вони — то Хатинь і Майданек,
Вони — це В'єтнам і Лаос.
Фашизм окропив би світанок
Дощем закривавлених рос,
Чотири пробоїни в шибі,
В прицілі — життя і закон!
Якби супостати могли би,
Вони б розстріляли ООН!

Нью-Йорк, 1971 р.

ТРЕТІЙ

Обійнявшись, як найкращі друзі,
В холі ходять сивий дипломат
З юнаком, що тільки з інституту
Перші кроки робить за кордон.
Сивий дипломат — не те що з друзів,
Але він реально бачить світ...
Відкіля він? Чи це так важливо?..
Тут панує мудрість, хитрість, такт...
А юнак, він ще у комсомолі,
В нього все ще — ніби семінар...
Перша зустріч з славним дипломатом
З табору недружніх нам держав!
Сивий піжно сить плете облесну,
Ніби із трояндних пелюсток.
Згадує він молодість: «Майнула,
А у вас, мій милий, травня час!..
Перед вами — світ, жінки, кар'єра,
А у мене все уже позаду —
А було... було. Міраж все, згадка...
Як там кажуть, у Союзі в вас,
Поділитись досвідом я можу.
Тут світогляд, друже, ні при чім». —
Ну, і дотеп тут сипне гостренький,
Ну, і випадок цікавий розповість.
Слухає юнак. Це теж наука:
Дипломату треба слухать вмить.
Та і сивий у батьки годиться.
Що із того, що не з дружніх він.
Ми ж бо звикли старість шанувати,
Старших поважати, мов батьків...
Дипломат — за віком майже батько...
Свого ж батька хлопець і не знав,
Народився, коли той загинув,
І без батька сиротою ріс.

І тому до старших особливо
У душі у нього сентимент,
Десь він із дитинства залишився,
Коли батька в кожнім дяді звав.
Все це заховала підсвідомість,
А від неї, звісно, не втечеш...
Сивий дипломат згадав нещастя,
Так, війну, війну і ще раз ту ж війну...
Але ми із вами мирні люди,
І наш фронт — розмова ця, цей хол.
Містика тут, звісно, ні до чого.
І чи хто помітив — не скажу,
Як ввійшов військовою ходою —
Крапля в краплю в хлопця — лейтенант,
Підійшов і сивого він руку
Із плеча юнацького прийняв.
І незримо третім поміж ними
Не залишив до кінця цей хол.

ПОЗИВНІ АТТИКИ

*В серпні 1971 року світ потрясла звістка
про розстріл американською
поліцією в'язнів тюрми в м. Аттика
* які збунтувались, не витримавши
нелюдських знущань*

Коли розстрілюють тюрму,
Тоді утверджують свободу.
Коли розстрілюють в тюрмі,
То б'ють по совісті народу!
Планета кров'ю пабуха,
Стає багрянисто-кривава.
Її так бачать в небесах,
Хоч в неї — голубої слава.

Незнані привидні світи
Тоді десь на трагічній хвилі
Приймають, мов хорал святий,
Останні подихи безсилі.
Кладуться на екран вони —
І в кожнім доля невідома:
Чиїсь там думи, мрії, сни,
Чиясь смертельна мука-втома...
На кожній долі — тінь од ґрат,
На кожній долі — дріт кільчатий...
Далекий галактичний брат
Не може це спрограмувати...
Не може вкласти в формул ряд,
В чіткі математичні коди
Отой жахливий людопад,
Оті криваві непогоди.
Йому ніколи не збагнуть,
Чому на голубій планеті
Від Аттик позивні ідуть,
Волаючи: «Свободо, де ти?!»

ПАМ'ЯТНИК ШЕВЧЕНКОВІ У ВАШІНГТОНІ

Прийшов Шевченко в Вашингтон,
Прийшов з далекої дороги,
Щоби вросли в скалу-бетон
Його тверді мужицькі ноги
Так — як коріння в чорнозем,
В глиб придніпровської діброви...
Навколо світ чужий повзе
Кільцем блискучим асфальтовим.
Навколо все нерідне там,
Слова його — і ті нерідні,
Як промовляють їх в свята

Устами лжі душею бідні.
А він застиг, в пориві весь,
Ще молодий, з козацьким палом,
І променить від нього честь,
Якої тут занадто мало.
І мудрість сіється з очей,
І непокора в кожній складці
Металом вогненным тече,
Як гніву смерч, на можновладців.
І хто б про нього не казав,
Які б слова, з омани куті,—
А він — як вічна Правда — став
На вашінгтонськiм перепутті,
Не емігрантом — а своїм
Для всіх, у кого серце чесне.
В Шевченка скрізь на світі дім.
І в бронзі завжди він воскресне!

В АРРОВ-ПАРКУ

*У відпочинковій оселі прогресивних
слов'янських організацій в Арров-парку
під Нью-Йорком встановлено бюсти
Т. Шевченка, О. Пушкіна, У. Уїтмена,
Янки Купали*

...І зашемеріла білоруська мова
Купали тихою журбою,
І забриніла білоруська мова
Струною вічності — вербою...
І усміхнулась білоруська мова,
Мов сонце в Святязі при сході,
І заясніла білоруська мова
Отою силою, яку зламати годі...

І дивно, і незвично стало —
Деся під Нью-Йорком серед гаю

Почути те, що прозвучало,
Мов клич, з Купалиного краю,
Що відгомін несло недолі
З минувшини п'ятьми глухої
Сльозою стоптаної долі,
Років злиденщини гіркої.
Я був у емігрантським колі
У Арров-парку, там в громаді
Братів-слов'ян, сердечних друзів.
Там, де Шевченко на леваді
Піднявся в огненній потузі,
І Пушкін в мрійному пориві
З Уїтменом з'єднався рідно.
Поети завжди там щасливі,
Що їм ніде не будь нарізно!
Дзвеніла білоруська мова
Мостом-веселкою над світом.
З Радзіми барвінковим словом
Йшов Янка з усміхом-привітом!
Священна мить, лиш серцю зрима:
Уолт, Тарас і Пушкін ждали
Приходу свого побратима,
Сябра сердечного — Купали!

* *
*

На овиді горять хрести ку-клукс-клану,
Вони випалюють свій обрис
У темній стіні ночі,
Але і за стіною — темрява.
І ніч з амбразурами хрестів,
Випалених людською темною злобою.
Стоятиме чорною Голгофою
Для чорних людей.

СЛОВО АНДЖЕЛИ ДЕВІС

Замість проміння у сонця — грати,
А замість неба — тюремний мур...
Люди! Дозвольте вас запитати,
Чом вашу думку притримує шнур?..

Хитрий параграф крЮчитьсЯ карлом,
Якому бороду кодекс притис,
Скільки від нього в тюрмах умерло,
Бо не хотіли дивитись униз.

А все угору, на верховину,
Коли багнюка по пояс вже...
Краще, шукаючи неба, загинуть,
Аніж лежати мертвим кряжем.

Коли навколо неправди свято,
Коли навколо брехні шабаш,—
Ні, свою юність віддать — небагато,
Щоб зарядити душі патронташ!

Хай моя мрія, хай моя думка,
Хай невсищаний мій лютий біль
До вас безвпинно цюмиті стука,—
Як вам ще совість не з'їла міль!

Сита Америко! Не днем подяки,
А днем байдужості — жирний індік...
У чорному сумі твої кадиллаки
Везуть на цвинтар убитий крик.

Бідна Америко! Ти нині хвора.
Відлтий з воску мовчить Лінкольн.
І кров — не кров, а сік з помідора
Став омертвляти мільйони доль.

Я не одна, рідна Америго!
Ще не умер твій вільний дух,
Б'є, розбиває страху істерику
Твоєї мужності молот-обух.

Волі не можна вкрутити в консерву,
З думки не можна зробити сурогат,
Напружте тіло, напружте нерви,—
Не оглядайтесь, друзі, назад!

Не оглядайтесь! Хай постріл в спину...
Краще упасти хрестом на брук.
Йти нам ще довго. Йти без ушину,
Топтати дати невдач і розпук,—

Щоби відкрити нову Америку
У материнських тривожних очах,—
Нині — пікет у зачахлому скверіку,
Щоб завтрашній день не зачах!

ЛІАНИ

Вночі сповзали з хмар
цупкі ліани,
Повзли
крізь всі щілини
в дім,
І їхня невмолимість
невблаганна
Була така,
як в ніч оту
тоді,—
Коли у джунглі,
в безвісті В'єтнаму,

Заблуканий,
вдбитий від своїх,
Він лиш благав,
щоб долю безталанну
Напівживу,
в сухий
донести
дім.

Навколо десь
ще гуркотіли битви,
А джунглі свій
вели
незмовкний бій.
З прокляттям на губах
злились молитви,
А хтось шептав:
— А мавш...
це тобі...

Подохнеш тут,
подавишся в багнюці,
Тебе п'явки
засмокчуть до кісток,
Умреш від спраги
у тропічній муці
І зігниєш,
як зірваний листок!..—
Він все стерпів.

Але ліан потворність
повзла гадюками,
Мов шибениць десант,
що шию
в чорний зашморг
горне.

В петлі нещадно
давить
джунгля-кат!

Так,
він доповз,
Доповз до Штатів!
Але щоночі
вироком твердим
Повзуть ліани —
зашморги затяті —
В його сухий
американський дім!

НОСТАЛЬГІЙНЕ

Місто в сітях дощу —
І не ждати йому допомоги.
Висне розпачу дух
Над пощербленим бруком тривоги.

Сумно в фарах застиг,
Мов бурштин із далекої ери,
Сонця здавлений крик —
І усе заніміло, завмерло.

Я у сітях дощу,
Мене осінь жорстоко впіймала.
Викуп смутком плачу,
А його їй замало, замало...

ПЕРШИЙ СНІГ

А на Україні йдуть сніги,
Вона вся непорочно біла,
І перші чобітків сліди
Бентежним чимось забриніли.

То біла казка кличе нас,
Зове, аби її впіймати, —
Це в ній захована весна
В сніжинок марево зірчате.

А тут — декоративний сніг
Покрив дерев сухотні крони,
Немов невільний перший гріх,
Що всі ламає заборони.

Але йому не підмануть:
Він не весну — зиму ховає,
Зиму, якої сніжна путь
Крізь душу міста пролягає.

«ЛОВИЙ, ВІТРЕ, НА ВКРАЇНУ»

Та пісня — кладка над проваллям часу,
Вузька кладка над материками,
По ній пройде, свою несучи масу,
Найважче в світі горе у безтямі.
Та пісня — пам'ять, спогад, тиха сповідь,
В ній молодість, якій зів'яли крила.
Вона людського болю грізна повідь,
Яка сніги мовчанням розтопила,
Для кожного у ній своя розлука,
Своє, колись загублене кохання,
Вона — тремтлива тятива у лука,
Якій стріла зірвалася зарання.
Я чув її в засніженій Канаді,
В Америки машинним божевіллі,
Її співали, наче на леваді,
В червневому зеленому похміллі...
Співали пісню, ні, співали тугу,

Трагедію любові чи народу?!
А вітер віяв крізь холодну хугу,
Крізь відстаней зловісну непогоду.
Ця пісня в невідступному пориві
Настирливим, нев'янучим мотивом
Заглушувала шлягери крикливі
Печальної закличності приливом.
Хоч посилай, не посилай ти вітру,—
А він не повертає з України,
А він пекучих сліз розлук не зітре,
Тож, замість вітру, пісня хай полине!
Ти вічний лист, лиш на одну адресу,
Українська пісне на усіх широтах!
Лети під українське піднебесся,
Почуй благання,— тільки з поворотом!..

НЕБО З ОДНОЮ ЗІРКОЮ

Небо з одною зіркою
Висне над головою.
Небо з одною зіркою —
Вічно іде зі мною.

Небо з одною зіркою —
Як таємниця воно.
Небо з одною зіркою —
Наче криниці дно.

Небо з одною зіркою —
Виклик законам світу,
Небо з одною зіркою
Мріям моїм відкрито.

Небо з одною зіркою —
Як невідступна тінь.

Небо з одною зіркою —
Вітчизни тремка теплінь.

Небо з одною зіркою,
З безліччю гроз і хмар.
Небо з одною зіркою —
Життя найдорожчий дар.

Небо з одною зіркою,
Де б я не був, зрина.
Небо з одною зіркою —
Бо в світі вона одна!

НЬЮ-ЙОРКСЬКІ МЕДИТАЦІЇ

(Поема)

I

...Це було в Криму.
Біля моїх ніг прошелестіла гадюка.
Я,
Ледь не наступивши на неї,
Перелякано перескочив з тротуару
На вулицю.
По ній тягнулось два жолоби,
Дві колії,
Вони вели мене у мертве місто —
Чуфут-Кале.
558 м. над рівнем моря.
«Печерне місто».
Пам'ятник історії
Оберігається законом.
На сірих стінах — яскрава стрілка:
«Вихід»,

ПІСНЯ ПРО ОТЧИЙ ДІМ

Мій отчий незабутній доме,
Ти — вічний поклик з даліни,
В тобі усе мені знайоме
Й близьке, як у дитинства дні.
Без тебе світ не був би світом,
Зима — зимою, літо — літом.
А я собою був і є,
І серце світиться моє,
Доки горить, горить мені
Те світло у твоїм вікні.

Завжди мене чекає мати,
Для неї я мале дитя,
Що перший крок пройшло від хати,
Ще не знаючи життя.
Мій отчий незабутній доме,
До тебе лину я без втоми,
Бо я собою був і є,
І серце світиться моє,
Доки горить, горить мені
Те світло у твоїм вікні.

Мій отчий доме незабутній,
Зі мною скрізь твоє тепло,
Коли гудуть вітри супутні,
Твоїм добром долаю зло.
Без тебе світ не був би світом,
Зима — зимою, літо літом,

А я собою був і є,
І серце світиться мов,
Доки горить, горить мені
Те світло у твоїм вікні.

ПРИСВЯТА

Везли за море
Біду і горе,—
Знайшли за морем
Біду із горем.

Казкові чари —
Гіркі мочари;
Скарби великі —
Прерії дикі.

Шахти-печери —
До щастя двері,
Не усміх — голод,
Не сонце — холод!

Замість привіту
Нового світу —
Погорда пана,—
А в серці рана,

А в серце мука
Тугою стука.
Лиш пісня з ними —
Снами ясними...

Потом і кров'ю,
Бодем, любов'ю

Землю ту взято,
А не проклято!

Вам, без'язикі,
Трудом великі,
В кожухах люди,
Хай слава буде!

БАТЬКІВСЬКИЙ ЗАПОВІТ

Ти можеш навчитись чужого звичаю
І мову чужу, наче пісню, завчить.
Але і в раю не знайти тобі раю,
Якщо ти не будеш вітчизною жись!

Якщо позабудеш стежину до хати,
Яку дитинчам навпростець протоптав,
І матір, і рід свій, і слово крилате,
То, значить, чужинцем бездушним ти став.

Чужинцем не лише для рідного роду,
А навіть для тої, нової землі,
Для друзів нових, що тебе у негоду
Пригріли ласкаво у власнім теплі.

І, наче прокляття, в нову ти родину
Внесеш свого серця закалець черствий.
Внесеш, мов безкровний слимак, холодину,
Бо вбив і стоптав ти свій корінь живий.

Ти дітям і правнукам мусиш віддати
Живуче коріння — свій батьківський рід, —
Тоді їх ніяким вітрам не зламати,
Ніякій негоді не стьмарити світ.

СТЕРНЯ ЧУЖИНИ

Стерня колюча, зла стерня,
Якій нема кінця-межі...
Таким дитинство вирина
В його згорьованій душі.

І він збирає колоски,
Мов недоказані казки.

Босоніж йде, мов по голках,
І кров'ю кропить по стерні.
Як страдний на Голгофу шлях,
Так тягнуться за днями дні.

Це все життя — ота стерня.
І колють душу голки-дні.
І кров свою вона роня,
Душа, розп'ята на стерні.

Він не пшеничні колоски —
Збирає мрій сухі листки.

О емігрантські ночі, дні!

РЕКВІМ

Предки мої, дядьки вусаті,
«Конкістадори» без'язикі,
Вам не грали гучні музики,
Проводжали вас не палати...

Роздоріжні хрести від стиду
По рамена у землю лізли, —
Ви шифкарти у жменях тисли,
Промінявши останню свиту,

Щоб у бидлячій темній трюмі
Вас морями трясло щодуху...
У смердючу густу задуху
Огортались мужичі думи.

«Конкістадори» у кожухах, —
Ще й у скрині коса — не шпага,
Зір спідлоб'я — уся відвага,
Не шоломи — брилі по вуха,

І зерно, а не порох, у гарнці,
Не пістоля, а лиш кресало...
Отаких вас бідою гнало
Із Покуття нетяг-вигнанців.

Ні вождя, ні хоругви на щоглі,
Лиш ікона з матір'ю божою,
На жінок ваших дуже схожою,
Мандрувала шляхами долі.

Кораблів не прийшлося палити —
Сорочки лиш під час карантину!
Напівголі, зігнувши спину,
Ви являлись Новому світу!

Не ботфортами слід лишали
На чужім пустім суходолі.
Ваші рвані тверді постолі
Не одну там дорогу проклали.

Предки мої, дядьки завзяті,
Не поїли землі ви кров'ю,
Своїм потом, своєю любов'ю
Ви старалися їй догоджати.

Не зривали її динамітом —
Лиш заглиблювались борозною
І зерном українським весною
Запліднили облоги півсвіту.

Ви ж могли... Ви змогли, я знаю,—
Вітер з Сходу в серця впіймати,
Правду Жовтня узяти на чати,
Що до вас не пускала одчаю.

Ви змогли в безробітній Альберті
Йти у чільнім ряду, в колоні,—
Ви — галійшини, ви — червоні,
Мовчазні, непохитні, вперті!

Хто говорить — саме страждання!
Хто говорить — сама покора?!
Привезли ви у попелі горя
Вічну іскру крутого змагання!

Десь Україна кайдани рвала,
Десь Україна росла і квітла,
Неповторна, сліпуче-світла,
Ваші муки вона осявала.

Предки мої в сирій могилі,
Не під липами при долині,—
Хай приносять вітри з України
Вам співанки дитинства милі...

* * *

*

Українська пшениця
У преріях колоситься
Золотом Канаді,
Спалахом принади.

Хто привіз її насіння,
Із якого покоління?..
Певно, добре доробився,
На шпениченці нажився,
Певно, дітки розкошують,
Певно, внуки не бідують...

Кажуть: «Пам'ятник йому б!
Благодійник, хліболюб!..»

Інші кажуть: «Справді так,
Жив давно один дивак,
Що твердив усім одно:
— Я привіз сюди зерно,
Я Канади благодій,—
Ради бога, пожалій!
Хліба дай!»

— Ну а де ж є він тепер?
— Так ходив, ходив... І вмер!

У преріях пшениця
Колоситься, колоситься...

* *
*

Благословенне будь, зерно!
Благословенний хліб сси...
І віж, що розріза його...
Благословенний хліб сси
Той, що Людині ти даси!

Благословенна та рука,
Що ніж бере, щоб краять хліб,
Шкурина стане в ній м'яка,
В твердій руді, що крає хліб
Й за стіл гостинно заклика.

Благословенний стіл той будь
І сталь, що з неї гострий ніж,—
Ти ним свій хліб навпіл розріж
І свого брата не забудь!

Несіте хліб, а не розбій,
І ніж навіки мирний твій,
Хоч сталь його гаряча й зла,
У ката груди пропекла.
Хліб-ніж у хаті на столі
Дай днесь і прісно на землі!

Не хліб і сіль, а хліб і ніж
Беріть у вселюдський крутіж,
Бо скрізь є сіль, як скрізь є біль...
Земля хай буде вам за стіл!

* *
*

Сірі хвилі, сірі
На озері Ірі...
Комусь вони й сині,
Як в нас на Україні,
Мені ж на чужині
Сірі хвилі, сірі.

* *
*

Біля моєї хати зацвіли блавати...
(З народної пісні)

На стерильних полях у чужій стороні
Не цвітуть ані мак, ні блавати...
Де ж вони, квіти ці, —
на чужій чужині, —
Можуть хімії наступ здолати!

Воно правильно все. Але я прояснів,
І чомусь захотілось співати,
Бо на грядці одній усміхнулись мені
Біля ферми українські блавати!

* *
*

Хто плекає квіти,
А хто робить їх.
Перше — гідне пісні;
Друге — теж не гріх.

Але в мене, друзі,
Архаїчний смак:
Кращий всіх нейлонних
Наш червоний мак!

СЛІПИЙ

Рудники йому виїли очі —
Лише темінь, червона від сліз,
Безконечністю дикої ночі
Пронизала всю душу наскрізь.

Він не бачить ні сонця, ні неба,
Ані ферми, в яку вклав життя.
Може, бачити цього не треба —
Запізніле своє каяття.
Що із того, що ренту він має,
Яку точно відстукує банк, —
Одинокість глуха заповняє
Животіння старечого бланк.
Дні за днями лиш мука рахує —
Сліпоти той страшний календар...
Чарка віскі на нього чатує,
Щоби згадок згасити пожар,
Щоби спогади — лютії оси —
Не впивались у біль його дум,
Щоби юності свіжі покоси
Не лягали жорстоко на сум!..
Все одно не вернути ніколи
Днів, коли він ходив босоніж.
І так жалили солодко бджоли,
І здавався лісами комиш...
Коли щастям була картоплина —
Що вдовиний міг знати ще син,
Доки доля його журавлина
Завела в емігрантський полин.
Бога тут він гнівити не буде:
Доробивсь — хай ціною очей!
Заздріть, заздріть багатому, люди,—
Значить, щастя він має, ачей?
Доробивсь, доробивсь...

Доробився!

Так і вік весь сходив в парубках,
Кожен центик беріг. Не женився,
А про діток лиш мріяв у снах!
І була одинока розрада —
Той трубатий старий грамофон,
Що як грав, то зникала Канада,

Сліпоти розвівався полон.
І веселки кружляли у танці,
І сміялося жито в степах,
У похід вирушали уранці
Козаки на баских румаках.
А бандури ридали й сміялись,
І старий молодішав кобзар —
Це ж його у похід забирали
І просили: — Веселої вишвар! —
Перебендя, сліпий перебендя...
— О Тарасе! — Шевченка просив,—
Я із кобзою світом би швендяв,
Людам пісню по душах ділив!
О Тарасе!

Який ти, не знаю,
Я видючим не бачив твій вид...
В твоїй думі себе зустрічаю,
В тому слові немов прозріваю,
Сонце бачу і сонячний схід!
Все життя був сліпий і осліп я,
Від своєї осліп сліпоти!
Цент до centa із мукою гріб я
На своє на гірке безголів'я,
І не знав, що є інші світи!
І людей, наче вовк той, дурався,
Не втаю, що в штрейкбрехери йшов.
А тепер?.. Ну навіщо я здався,
Як нажива зсушила всю кров!

Він це був чи не він? В тому сумі
Ще кремезний, насуплений дід
Там, де гнівний Тарас у задумі
Стійко став на канадський граніт.
Підійшов. І схилився на коліна,
І сказав: — Підійміть, хай уздрю! —

І почула, здалось, Україна,
Наче пісню його лебедину:
— Люди! Браття! Я бачу зорю!

БЕЗ ВИНИ ВИННА

В ту останню хвилину прощання
В завірюсі обіймів міцних
Підійшла. В неї очі — зітхання,
А уста — затамований крик.

Без вини вона винна... Можливо...
Батько фермер, колись бургомістр,
Долю мав аж занадто щасливу
Й до наживи природжений хист...

Він тебе, ще маленьку дитину
(Звісно, згоди на те не питав),
І браслетів, й брильянтів сумчину
Із собою за море забрав.

Ставши Смітом чи Бравном з фольксдойча.
Батько твій у Канаді зажив.
Урожайна була ферма отча,
Бо врожай зняв з кривавих він жнив.

Все проходить, мина, окаянне,
А земля — завжди твій капітал...
Особливо, коли океанів
Захищає розбурханий вал.

От і все. Ти уже на відданні.
Закінчила закритий коледж,
І чарівній замріяній панні
Батьків гріх на баланс не внесеш...

І про все це — відкіль тобі знати,
Хто розкаже і хто розповість,
Що зачала від сорому мати,
Батька точать зненависть і злість.

А навколо звиваються хлопці —
Спадок-віно таке пошукать...
Готував його батенько доньці —
А на ньому ж то крові печать!..

Ти — сріблиста канадська смерека,
Що вгорнулась у темну печаль...
Може, сниться дитинство далеке,
Може, серцю чогось дуже жаль...

І тобою вже батько торгує —
Як віддати тебе вигідніш;
Невідступно розпука торув,
Кожен день — мов розпечений ніж.

Страшно навіть і потай збагнути,
Що в житті він усе продавав:
Честь і совість зумів же він збути,
А в придачу й вітчизну б додав!

Так би просто із мосту та в воду —
Не зустріне там нелюб-жених,—
За дівочу непродану вроду
Вся розплата у хвилях німих...

А кохання? А мрії вечірні?..
А обійми, а потиски рук?..
А матусині очі покірні,
Що дочасно погасли від мук?..

А, як сонячний сміх, колискова?
Тьмяна згадка — над річкою дім.
А з собою пекуча розмова,
Що по-іншому в домі отім...

Там не купиш за гроші любові,
Бо життя лиш — коханню ціна.
Зблідли губи твої кармінові —
Нас вже кликала синь-далина.

Ти хотіла мені щось сказати,
Та ридання обруч горло стис.
Я лиш крикнув у гуркіт крилатий:
— Не схились! Не впади! Не зломись!

ПРИТЧА ПРО ЗАБУТУ КОЛИСКОВУ

Вони викинули материнську мову,
Як викидають вазон з засохлою квіткою.
І в пустелю буденної жадоби достатку
Взяли чужу мову,
Вони вмуровували її
По звуку, по складу, по слову
В хиткий фундамент самозречення
І по звуку, по складу, по слову
Зводили мур чужої мови,
Який мав їх відгородити
Від матері і батька,
Від неба залишеної землі,
Від могил і колисок свого народу.
Важкий мур,
Скріплений пліснявою байдужості.
І коли народилась Вона —

Їхня a little gerl *,
Їхня дівчинка з незвичним ім'ям,
Мати дала їй
Разом із своїм молоком —
Молоко чужої мови
(Так, як дають концентрат).
Деся рвалась придушена
Бабусина колискова:
— А-а-а, котки два,
Сірі-бурі обидва...—
Але мати, боязко озираючись,
Мугикала тільки її безсловний мотив.
І росла дівчинка,
Наповна материнським молоком
І мачушиною мовою.
Коли ж виросла в чужій землі
(Що їй за своєю),
В рідній сім'ї
(З нерідним прізвисьцем),
Якось вночі почула,
Що мати крізь сон співає
На мотив колискової
На якійсь дивній мові.
(Все можна вбити,
окрім загадкової мови сну).
І почала засихати й осипатись
Пліснява байдужості,
Якою був скріплений батьками
Мур чужої мови.
І дівчина заговорила
далекою мовою
далеких предків
з далекої землі.

* A little gerl (англ.) — мала дівчинка.

Вона брала її по краплині
І по звуку, по складу, по слову
Будувала світ мови.

(Казали: баласт,
казали: непотрібна,
казали: груба,
казали: навіщо?..)

Але прामова,
Яка поверталася бумерангом
З глибин ества, була її мовою.
І дівчина вимовляла слова так,
Як клятву,
Тоді, коли ти вперше повірив.

* *
*

У чужомовнім крутежі
Відчув я болем у душі
Далекої Вітчизни клич,
Що відстаней долає ніч,—
Як води скреслої ріки,
Як першу зустріч
На світанні,
Як потиск милої руки,
Як злам
В бентежному ваганні,
Як хміль забутих вечорів,
Як запах чебрецю і м'яти,
Як шемріт грозових борів,
Як сльози вічної утрати,
Як блиски сонця на росі,
Як радощів широкі крила,
Як світ
В полуденній красі,
Як мрії легітні вітрила,

Як ласку материнських рук,
Як перший крок свій до порога,
Як грому неспокійний згук,
Як братню щирю допомогу,
Як шаблі Кривоноса змах,
Як вітер
В степовій погоні,
Як чайки плач у лозняках,
Як бунту марева червоні,
Як віщий Кобзаревий спів,
Як громове Франкове слово,
Як міст до зоряних віків,
Як революції розмову,
Як Леніна буремний жест,
Як Партії незборну силу,
Як почуття, що ти ідеш
Нові долати небосхили...
Її — незміряно багату,
Дзвінку, і ніжну, і завзяту,
Як день сьогоднішній, чудову, —
Люблю, люблю українську мову!

НОВИЙ РІК НА ЧУЖИНІ

Тривожить і мучить спогад,
Сдогад-легіт чи спогад-торнадо:
Дорога, далека дорога,
Канадського шал снігопаду
Приходить в моє новоріччя,
Засіяне лампочок блиском,
В гірлянди вгорнувши незвично
Засніжені думні ялички.
А думи вгорнулись у смуток,
І кожна примхливо сіяє:

Усе, що давно призабуте,
В розлуці до тебе вертає.
Вертає і ніжне, і хиже,
В печалі, у розпачу криці,
Що обрїй неждано пониже,
Мов тїнь напівмертвої птиці.
Не має тут значення зовсім,
Що скоро повернеш додому,—
В чужому Новому ти році
Відчуєш життя всього втому.
І маревом зйде зі снігу
Чиясь — не твоя — ностальгія,
Що навіть міцну давню кригу,
Мов лазером, болем прогрів.
Пекучістю тої розлуки,
В якої немає стрічання,
Яка відзивається звуком
Щедрівок прадавніх благанням.
О та ностальгія українська,
Що сотні пісень породила!
Усе вона вбити у силі —
Лиш пісні ніколи не вбила!..

ПОВЕРНЕННЯ

Знову львівський двірець.
Вже кінець
Повній вражень далекій дорозі.
Я стою на порозі
Свого отчого дому,
На твоїм, моє місто,
Порозі.
Я скидаю з плечей своїх втому.
Я вернувся додому!

Відгули літаки океанські.
На землі ми своїй,
На радянській!
На пероні стою залізничнім,
А в душі чую дальні я кличі
Паровозів...
І роки знов під рейки в знемозі,
Наче шпали, лягають:
Емігранти
У прірву бездонну
Ген за море
Звідсіль від'їжджають
З свого краю
З пожитком одчаю,—
Бо немає тут місця людині
На своїй, на чужій Україні.
Бо немає тут долі
На отім суходолі...
Чую:
Плечі здригнулися в краю недолі,
Заридала земля, застогнала,
Мов вона своїх рідних
Від себе погнала.
Ні, це тільки гуркочуть вагони.
І в душі моїй марево тоне
Лихоліття.
Я об'їхав півсвіта
І знаю:
Землю рідну я маю.
Маю дім.
Щастя в нім.
І ніколи, вже більше ніколи
Лихоліття його не розколе.
Будуть вихритись-витись дороги,
Та не буде в дорогах тривоги,
Що назад не повернуть додому.

Львове мій!
В тебе все мені рідне:
Усміх сонця і гомони грому
Понад Замком Високим,
І твій вічний неспокій,
Дні твої, сни твої,
Хліб і сіль,
Що дають тобі силу.
Бачу:
Місто обійми розкрило!
В ті обійми я лину.
Усміхається місто:
— Мій сину!..

ЕДМОНТОНСЬКИМ ДРУЗЬЯМ

Мене обпікає канадська зима
Вітрами із прерій і пушч,
Мене обпікає канадська зима
Сльозами загинулих душ.
Не вітер голосить у білій пітьмі,
Не валить буряк-сніговиця —
Діди і батьки, матері із дітьми
Лягають на землю грудьми,
Хоча би землею зігріться.
Вони — ці замети,
Вони — ці кущі,
Що поруч біжать з колією —
В вагон, у бидлятник,
Назад їх впустить,
Верніть на Україну з сім'єю...
Їх кинули тут,
На пустельний гомстед *:

* Гомстед — ділянка землі (англ.).

На, маєш, небоже,
Негоже комусь!
Ти, кажуть, як бджілка,
Збирай собі мед —
Утверджуй в Альберті
Залишену Русь!
Вагони відходять
Із свистом глузливым —
Тут маєш ти жити
І бути щасливим!
Вони на колінах по шпалах повзуть.
А віхола студить
Їх страдницьку путь.
Ніхто не почув,
Як волали до бога.
Мовчала залізно
Залізна дорога!
Мов привиди, деь там
Снували буфало *.
Щось вило далеко
І близько лякало.
Вони ж емігранти —
В пільмі-сніжениці
Чекали на чудо
Чи смерть в чужениці.
Мене облікає канадська зима,
Мене облітає отруйливий плющ.
Сльозу я стираю
З очей крадькома,—
А жахи повзуть із заметених пущ.
В мерзлоті камінній,
У грудді твердім
Громада кротоми
Гризе собі дім.

* Бу ф а л о — бізони (англ.).

Ніхто з них не думав...
Землянки поріг
Для веж хмарочосних
Фундаментом ліг.
Ніхто з них не думав,
Ніхто не гадав,
Що долі своїй він
Тут яму копав,
Щоб з неї підняться,
Пустити коріння,
Яке проростає
З дрібного насіння,—
Щоб кроною-гіллям
До неба звестися...
Та це вже пізніше.
А зараз дивися
І в серце вбирай —
Вони емігранти.
Не їхній це край!
Далека Канада,
Завійна зима.
Були піонери.
Дивлюсь — і нема.
Навколо замети.
Буксує машина.
Питаюся друзів:
«Де ваша родина?
Куди ж подівались?
Хто міг їх знести?!»
І хтось з них говорить:
«Тут буде музей,
Як згадка болюча
Про наших людей...»
А віхола крутить,
Сплітає хрести...
Було і минуло,

Було і нема.
В заметах Канада.
Далека зима.

ДУМА ПРО ТРЬОХ СИНІВ

*Дорогому землякові Петру Кравчуку,
його братам і матері їхній —
трудівниці невинуватій*

За море їде перший син.
За море їде другий син.
За море їде третій син.
Злилося три шляхи в один.

Виходить з хати
Руса мати
Синів в дорогу
Виряджати.
Здається,
З кожною розлукою
Життя від неї
Йде із мукою...
Здається,
Що від сліз вмирала,
Коли синів випроводжала.
І знову, знову
Воскресала,
Як листоношу зустрічала.

З-за моря пише перший син.
З-за моря пише другий син.
З-за моря пише третій син.
Злилися три листи в один.
Ой листи ви, ластів'ятка,

На папері — вістка-згадка.
Вас до серця пригортаю.
Серцем слухаю-читаю...

Чом ви рідко стали йти?..
Де згубилися, листи?..
Мовчить з-за моря перший син.
Мовчить з-за моря другий син.
Мовчить з-за моря третій син.
Нема листів. Нема новин.

Що сьогодні робили,
Що там їли, що пили,
Чи знайшов там родину,
Наймолодший мій сину?

Та немає одвіту із далекого світу.

Чи є стріха над вами,
Що вам сниться ночами,
Як розігнете спину,
Середульший мій сину?..

Та немає одвіту із чужинного світу.

Хто пере вам сорочку,
Хто співа співаночку, —
Дай хоч вістку єдину
Ти, найстарший мій сину!..

Та немає одвіту із пропащого світу.

Де, синочки ви милі?..
Мовчите, як в могилі.
Так роки за роками.
Що, синочки, із вами?..

Вже не б'ють блискавиці
В груди нашій землиці.
Все у райдугах стало,
Зацвіло-засіяло.
Вам би нині на ниву
Нашу спільну, щасливу.
Вам би втрьох у бригаді,
Як були б вами раді —
Всі б сказали: мої то,
Скільки сили наліто —
Аж горять у роботі,
Аж чоло у них в поті.
Ну а як заспівають —
Аж луна котить гаєм.
А мені ж — ясно лине
Це тремке, материне...

З-за моря їде перший син.
З-за моря їде другий син.
З-за моря їде третій син.
Злилися три шляхи в один.

Виходить з хати сива мати
Синів з дороги зустрічати.
Поїхали парубками,—
Як же їх пізнати?
Стоять сивими дядьками
Сини твої, мати!
Вони тебе не забули —
Облиць голосіння.
Не пропало на чужині
Твоє покоління.
Стели, мамо,
Обрус білий,
Лий вишняк червоний,
Щоб ми всі помолоділи,

Осіддали коней.
Щоб дігнати не дігнати
Літа молодії —
Твої, мамо,
Наші, мамо,
Загублені мрії!
Ти залишишся у пісні,
І ми в ній з тобою,
Бо нікому з України
Не йти в світ з бідною!

А ми, мамо,
Будем в пісні
Вічною журбою...

ГОСТИНА

Бідною спогади багаті
Снуються над столом поволі,
І дні далекої неволі
Повзуть, як павуки лапаті,
Які за гостем в чисту хату
Сюди приїхали з чужини,
Щоб нагадати, як без хлібини
Був стіл отой, усім багатий.
Тарілки вкрили скатертину —
І кожна соняшник із казки,
Господар із нової пляшки
Хлюпоче гостеві в чарчину.
Устав той із-за столу строго
І слово мовив до родини:
— Налийте вітру України,
Я задихався вік без нього.
Налийте повен келих неба,

Налийте запаху діброви.
Налийте нашої ви мови,—
І більш — нічого, більш не треба!
Налийте вечорів травневих,
І ранків-досвітків у полі,
І, щоб було мені доволі,
Додайте квітувань вишневих.
Хоч краплю свого щастя дайте!
І замість пива того з діжки,
Хлюпніть ви молодості трішки
І мрії, мрії наливайте!..

КОРІННЯ ВАСИЛЯ КУРИЛИКА

Він славу знав. Одчай пізнав і муку,
Жах пустоти, невіри манівці,—
Носив з собою не свою розлуку:
Розлучені з дідами Борівці!
Він їх шукав у світу коловерті
Так, як натхнення щонайвищу мить.
Митець згорьований кредит просив у смерті,
Щоби на землю предківську вступить,—
Щоби прийти і барви в неї взяти,
Євшаном-зіллям оповить мольберт:
Як вперше йшов етюди малювати,
Так в поле буковинське йшов тепер.
Схилився й впав у вересневе зілля,
Що врунилось в неораній стерні:
— Повідай, земле, чи прибав звідсіль я,
Відкрий всю правду, дорога, мені!..—
А пахощі бентежні та п'янливі
В прасон, в прамрію, в прабуття несли.
Він був таким безпомічно-щасливим,
Якими діти бути лиш могли.

Він повертався в третє покоління,
У колисковий призабутий край,
Що майорів невпійманим видінням,
Немов дражнився: — Ти мене впіймай!..—
Програмували генетичні коди
Чи просто серце повеліло так:
Шукав себе і свого не для моди,
А як гнізда шукає кожен птах,
А як зерно шукає собі ґрунту,
Щоб колосом із нього прорости,—
Нема без роду талану й таланту —
Безплідний ти, коли безрідний ти!
Хлоп'я підбігло: — Дядьку, що ви, хворі?..
Що з вами?.. Лежите серед полів...
— О ні! Я свій шукаю корінь.
Він тут! Навічно тут! У цій землі!..

**СУМНІ МОНОЛОГИ
ВАСИЛЯ КУРИЛИКА**

Цикл

1. Нічна дорога

Дорога у ніч... безкінечна дорога,
А може, це шлях, що веде із життя?..
Лиш білої смуги уривчастий стогін,
Обабіч усе — чорнота, пустота...
Стовпи придорожні — літа, що минають,
Тонесенький провід надії єдна.
Не гасячи фар, виповза з небокраю
Зустрічного руху примара жахна.
Проскочити хоче із темені в темінь
Осліплене світлом дрібненьке звіря;
І є щось фатальне в пейзажній цій темі,—
Так ніби осліплений ти або я...

2. Покинтий плуг

Чи знаєте ви, як умирав плуг,
Покинтий плуг у снігах серед прерій?..
Стоїть серед ночі, як марево-дух,
Стоїть, як скелет із далекої ери,
Ніхто не підійде, не візьме чепіг,
Нікому не треба іти на орання.
Чи плуг від знемоги на полі поліг,
Коли борозна простяглася остання?..
О скільки землі він собою підняв,—
Коли би все скласти, зложити докупи,
Напевно, врожай невеликих держав
Наоране ним за весь вік не окупить.
Його лемеші лід в собі заховав,
Щоби, не дай бог, борозна не зігріла,—
А в нього, можливо, душа ще жива,
Морозом не вибита з мертвого тіла!..
Навколо іскряться блакитні лани
І місяць розсіює блисків пшеницю..
Тремтлива весна десь приходиться у сні,
А плугові більше нічого не сниться.
Господар його... Де господар його?!
А може, він також десь там замерзав..
Як пусто і сумно в тім світі тривог
Під небом, що висне холодним відчаєм!..

3. Смерть Курячої людини

Вили койоти — степові вовки.

Помирав Іван Бабич, фермер.

Помирав Іван Бабич, вдівець.

Помирав Іван Бабич — на прізвисько Чікінмев
(а по нашому — Куряча людина).

Велике ліжко дихало холодом.

Воно забуло давно буяння молодості.

Натягував Іван зелену ковдру на себе —
а це було поле його,
зелене, мов ті мрії, що зів'яли.

Але воно було, ще було зеленим —
таким, якому колись уперше він сказав:
— Поле! Ти — моє!.. —

Він тягнув до себе, на себе поле.

Він хотів накритись полем.

Він хотів заховати в його зелену щедрість,
в озиминову прохолоду своє життя, що погасало.

...І прийшли до Івана Бабича білі янголи,
білі янголи — кури його.

Обступили зелене ліжко,
щоб відспівати відхід з грішного падолу
свого повелителя.

(Кури стають янголами,
коли вмирає їхній господар.

Той, хто давав їм зерно і воду.

Той, хто вже на поріг не стане,
не покличе їх.

В голодних курячих душах
виростають неоперені золоті крильця
їхнього курчачого дитинства.

Вони безпомічні, як їхній Курячий бог.

Чікінмен. Куряча людина.)

...І благовісно кудкудакали янголи-кури,
що обступили на лану зеленим

ліжко господаря свого

Курячого бога. Чікінмена. Курячу людину.

Івана Бабича.

Дивилась на нього з материнського образка
мати божа

і всміхалась сумно,

бо ж вона благословляла його,

коли від'їжджав за море,

щоб стати Курячою людиною з Івана Бабича.

(...вили собаки...)

Він тулився до подушки,
як до материнської долоні.
Тягнув на себе, до себе лан зелений,
аби заховатись під ним, аби накритись ним.

...І прийшов Чорний півень.

Чорний півень — смерть.

Закукурікав, покликав Івана Бабича —
Курячу людину в курячий рай,
де не треба думати про хліб насущний
для себе і янголів-курей.

Утікав Іван Бабич від кукурікання

Чорного півня

під зелений лан — ковдру зелену, —
єдине чистилище — далі втікати не мав сили.

...І всміхались з відра непродані помідори,
як думи непродумані, як його нездійсненне життя.

Іван Бабич хотів висповідатись,
але його не слухали янголи-кури.
Кукурікав навіжено Чорний півень.
Вили койоти у безгомінній прерії.

І почулися Івану Бабичу на прощання
з тим курчачим світом гіркі слова:

«Жнива минули, літо закінчилось,

а ми не врятовані...»

Загуркотіли двері пустої стодоли,
в якій стояла колись домовина дружини.

Вили койоти.

Кукурікав Чорний півень.

Іван Бабич останнім зусиллям
вповз під зелену ковдру.

Заспівали янголи-кури:

— Амінь!..

ВЕСІЛЬНІ СИРЕНИ

Немовби взятий у кліщі тривоги,
Липневий день здригався від сирен,
Аж мружив злякано зелені вії клең,
Вдивляючись у марево дороги.

«Чого тривога потрясає місто? —
Подумав я. — Хто й відкіля напав?»
Вгорі ж — ні крапки, тихий неба став,
Такий, як на пейзажі реаліста.

Тут же тривог-зловісниць тих не знали,
Чому ж Оттаву крає дикий звук?
Що річка, наче інвалід без рук,
Всім тілом жахно захищає скали...

Але всміхались в парку перехожі,
Матусі нахилились до малят...
Сирени ж — надривалися невлад,
Мов грішні душі перед судом божим.

Асфальтним шляхом мов погоня мчала
Хмільних весільних вквітчаних машин,
І кожна з них несла сирени дзвін —
В честь молодих липневу тишу рвала.

Оце так звичай! Все кругом звіщати
Про щастя двох, що вистачить для всіх,
І ті сирени — мелодійний сміх,
Бо молодий везе жону до хати!

Я хочу всьому світу побажати —
Лише весільними сиренами звучати!

БЕЗРОБІТНИЙ ЗАВОД

Безробітний завод.
Він давно не голивсь,
Весь в щетині трави,
З бур'яном в димарі —
Він ще зовсім юнак,
Але як опустивсь,
Як від горя заклика,
Ждучи свого кінця
Від зорі до зорі.

Сохнуть вени його:
Струму-крові нема,—
І ніщо не живить
Вен сталеві дроти.
А на вікна більмом
Павутиння повзе...
Замерзає-тремтить
Цей старик молодий!..

Безробітний завод.
Безнадійний завод.
І нема лікарів,
Щоб йому помогли.

У сухотах горів,
Рак нутро все проїв,
Але твердо стоїть,
Відчайдушний і злий!
Він за землю вчепивсь
Аж до крові-іржі
На кістках своїх ферм,—
Пружить їхні кряжі.
Він навшпиньки підвівсь.
І кричить, і вола:
— Я не вмер!..

Безробітний завод
Просить-молить:
— Спасіть! Хочу жить!..—
Все навколо мовчить.
Грізно, гнівно мовчить.
Хто би міг воскресить
Безнадійний завод?..

Роботящий народ.
Безробітний народ.

ПІСНЯ ПРО ВУГІЛЛЯ

Не тільки у мозолі рук —
Вугілля вкраплене в серця.
Воно — дитини перший згук,
Воно — дороги і сонця...
Воно для шахтаря — усе,
Воно йому життя несе.
Так від коліски і по гріб
В тіні копрів весь вік іде.
Вугілля — дім, вугілля — хліб,
Любові щастя молоде.
Воно для шахтаря — усе,
Воно йому життя несе!
Недарма кров його і піт
В вугіллі чорнім, наче ніч,
Недарма цвіт найкращих літ
З вугіллям кидають у піч.
Воно для шахтаря — усе,
Воно йому життя несе!
Коли закриють пащі шахт,
То сонце шахтарям замкнуть, —
Тоді усім надіям крах,

Коли вугілля не дають.
Воно для шахтаря — усе,
Воно йому життя несе.
Шахтар мов блискавка стає.
Хто в ньому вже уздрів мерця,
Вогнем ненависті уб'є
Вугілля, вкраплене в серця.
Воно для шахтаря — усе,
Воно вогонь у світ несе!

ПІСНІ СТАРОГО ЛІСОРУБА

1

На банджо * душу виливав
Старий бурлака, лісоруб.
Не вірилось, що він співав,
Що пісня та з пошерхлих губ.
Можливо, рідний дім згадав
І час, коли був молодим,
І ту, що вперше покохав,
Яку кохатиме завжди...

Ходити по щастя,
О ні, недаремно,
Бо знав таємницю велику:
У пралісі темнім,
У пралісі дикім
Запалало
І засяло,
Наче вогник, золоте.

* Б а н д ж о — музичний інструмент.

Дивний чар,
Цвіту жар —
Папороть цвіте!

Ах, банджо — струни голосні,
На вас він грає двадцять літ.
Вам довіряє він пісні,
Розквітлий папороті цвіт,
Який по росяній траві
Йому покаже чудо-слід
Туди, де ранки майові,
Туди, де молодості світ!

Ходити по щастя,
О ні, недаремно.
Бо знав таємницю велику:
У пралісі темнім,
У пралісі дикім
Запалало і засяло,
Наче вогник, золоте.
Дивний чар,
Цвіту жар —
Папороть цвіте!

2

Ведмедем нарекли мене —
Лісовика старого,
Бо пуща — вся моя рідня
І більш, і більш нікого.
...Дайте пива, пива глек,
Бо гуляє Ламбер Джек *.

* Л а м б е р Д ж е к — Джек Ведмідь. Так у Канаді називають лісорубів.

Дерев я стільки повалив,
Що місто з них би стало,—
А от на свій маленький дім
Дерев у лісі мало!

...Дайте пива, пива глек,
Бо гуляє Ламбер Джек,
Ламбер Джек гуляє!

МОНРЕАЛЬСЬКА БАЛАДА

Хай від сорому поникнуть
монреальські хмарочоси,
На підстрижених газонах
хай наллються кров'ю роси!..
Хоч пройшли десятиріччя —
стогне від наруги брук:
В тридцять третім був убитий
полісменом Нік Зінчук!
Монт Рояль * стоїть в тумані,
хрест сховавши в небеса,—
Електричне сяйво гасне,
біль народний не згаса.
Це було у Монреалі
в дні, що запеклись тавром
На історії Канади.
Чорним болем. Чорним злом.
За що вбитий — невідомо...
Що лиш стиснув п'ястуки,
Як з квартири викидали
інваліда гайдуки.

* Гора в Монреалі.

Куди?
На вулицю! На сніг!
Де пролетар, їх брат, поліг!

Пам'ятатиме Джін Менс,
Пам'ятатиме Шербрук,
Як змивали кров'ю сніг,
Очищали кров'ю брук!

Полісмени піші й кінні,
полісмени п'яні
Кинулись на люд робочий
в дикому змаганні,
Наче круки, налетіли
на сосновий гріб.
Біле тіло юнакове
кінь під себе згріб.

Куди? На вулицю! На сніг!
Удруге смертю мертвий ліг!

Його і палицями б'ють,
і топчуть його коні,—
А він підводиться і йде
із друзями в колоні.
Під прапор, що в його крові,
під знамено червоне
Встає і йде, встає і йде
в нескореній колоні.

Куди? На вулицю! На сніг!
Всі за одного! Він за всіх!

...В цей час у селянській хаті,
в далекім волинському селі,
Снилося матері, снилось —
у сина кров на чолі...

Снилося матері, снилось —
ой як бори гули,—
А то демонстранти
за мертвим сином ішли.

Хай розтоптані колони,
хай розтерзаний похід.
Брук розплавився від крові.
Залишився вічний слід.
Хоч пройшли десятиріччя —
стогне від напруги брук,
Бо іде із страйкарями
мій земляк — живий Зінчук!

Куди? На вулицю! На сніг!
Де двічі він за Правду ліг!

«СЕРЕДНЄ ЩАСТЯ»

На середній він зарплаті
І живе в середній хаті.
Хата ця — його фортця
(Так, здається, там ведеться).
Ту фортцю на виплати
Він зумів якось придбати.
Що ж, виплата так виплата,—
Але в нього власна хата!
В хаті ж треба десь присісти,
Треба спати, треба їсти...
І до хати на виплати
Мусив він собі придбати:

Спальню, вітальню,
Столовий pokій,

І телевізор —
Вічний неспокій,
І холодильник,
І кухню білу,
Килим пухнастий
На цілу віллу.
Гараж, машину,
Сифон для соди
(Це уже люксус,
Це вже для моди!).

Все на виплату, любий синочку,
Лиш за готівку купи сорочку...
Тільки задаток, тільки розписка --
І дім у тебе як повна миска.
Живеш, не знаєш муки-турботи,
Всі маєш блага, але лиш доти,
Як стукне термін, мій любий друже!
Не запізняйся платити дуже,
Бо, мов на дріжджах, ростуть проценти,
Що не секунда, то зайві центи,
І за ту віллу — твою фортецю,
Процент на другу таку збереться.

Так вся середня пішла зарплата,
Зате, пробачте, є власна хата.
І так щотижня, і так щороку
Сплачує бідний свою мороку.
Гризуть нещасну середню душу
Проценти-черви, як стиглу грушу.
Сімейне щастя усе на сплату,
Американський нещасний тату!
Коли ж твій «офіс» та збанкрутує,
Тоді до біса усе мандрує, —
Хоч залишилась остання сплата,
Маленька сума ота проклята.

Та хто позиче, та хто врятує —
Панбіг молитов, звісно, не чув,
Коли приходять таке напастя
І ліцитують «середнє» щастя:

Віллу-фортецю,
Спальню, вітальню,
Столовий покій,
І телевізор —
Вічний неспокій,
І холодильник,
І кухню білу,
Килим пухнастий
На цілу віллу,
Гараж й машину...
Тільки для шкоди
Забудуть взяти
Сифон без соди!
Й білу сорочку, порвану в шмаття,
Яку минула ота виплата!

Оце і буде «середнє щастя»!
А втім, буває, комусь і вдасться!..

ВІТРИНА ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Вітрина цивілізації,
Гордість нації —
Резервації.

Усіх забрали,
Усіх зіпхали,
Червоношкірих підмели

В одно містечко,
В одно гніздечко.
— Живіть! — сказали.
— Сидіть! — сказали.
— Ну і здорові були!
— Для вас — закони!
Ви ж — автохтони.
Господарі отих країн,
Ходіть у перах,
Купайтесь в озерах,
Фотографуйтеся,
Пийте — любуйтеся,
Ми ж вам даємо
Рай із раїв!

Нащо за поли
Тягнуть до школи.
Жити без науки —
Не знати муки.
В лісі ж не вчиться
Навіть сова, —
Бо від читання
Одне страждання
І ще й до того
Болить голова.
Ви — хлопці гарні.
Що? Вам лікарні
І шарлатанів тих лікарів?
Ну як не стидно?
Всім очевидно,
Що з вас ніколи
Ніхто не хворів.
Коли ж вмирати —
То помагати
Можуть вам в цьому
І знахарі.

Коли приїдуть
До вас туристи,
Будьте, як справжні
Добрі артисти —
Танцюйте, грайте,
Скачіть, співайте,
Природи діти,
В шкіру вповиті.
Це ж просто диво —
У вік ракети
Отак щасливо
Робить піруети.
Як заведуться
Якісь там центи,
Не треба класти
Їх на проценти,
Краще вогнистої
Тої водиці
Напитись в барі,
Мов із криниці.
Будете дужчі ви
Від биків,—
Пийте лиш пиво
Фірми «О'Кіф»!

І ще порадимо
Вам дуже щиро:
Курить не треба
Ту люльку миру,
Краще, ніж рідні
Там калумети,
«Плесрси» наші —
Куріть сигарети!

Ах, як вас любим,
Як вас голубим,—

Природи діти, —
Мусим глядіти,
Оберігати,
У загорожі
Сидіть спокійно,
Овечки божі.
Можна за плату
Вас оглядати:

Вітрина цивілізації,
Гордість нації —
Резервації!

ЧЕРВОНІ ТРОЯНДИ НАД РЕД РІВЕР

Червоні троянди цвітуть над рікою.

А звати її Червоною. Ред рівер звати її.

Над зеленою берега попоною ятріють червоні
плями.

Може, й справді — не стерлись роками ці
криваві, ці гарячі плями. Кров червона — в білих,
чорних і червоних. Кров однака у людей усіх.
Сказано в писанії священнім: проливати кров —
смертельний гріх.

Чуєте історії ви сміх:

— Як багатий бідного вбиває — це не гріх!

— Як слабого сильний вб'є — не гріх!

— Як англісець вб'є індійця — ні, не гріх!

Можна сильним всіх вбивати. Всіх. —

Чуєте історії ви сміх?

Червоні троянди цвіли над рікою. А звали її
Червоною.

Ред рівер звали її. Може, тому, що дзеркалом
була. В ній бронзова луна дівочого чола.

Дітей в плавбі усміхнене змагання.

Облич суворих мідь,

що умивались, йдучи з полювання. Весела індіанка — зірка рання. В ній відблиск вогнищ. Слід піроги, що брала птицею пороги. Багрянолисті осені завали. Індійці другом річку називали. Вона ж — пливла. Несла легенди краю Гайявати. Ред рівер. Роду мужнього ріка, яку лиш можна так було назвати: червонохвилею. Червоношкірою... Пливла спокійно. Стала кривавою ріка.

Ви чуєте, історія сміється і гука:

— Кров пролита в воду дикого народу.

Щоб цивілізація жила! Щоб Канада білою була.

Щоб навколішках поклоном скоцюрбилась під законом!

Земля королеви.

Земля короля. Вільна від червоного земля.

Червоні троянди цвітуть над рікою.

Вони виростають з легенди років. Вони колючий червоний гнів. Вони плач землі за минулою Ред рівер — червонохвилею, червоношкірою рікою. Ріка шумить — не зна спокою. І плесо відбива дзеркальне церкви, котеджі і мости. Спокійні вудочки спокійних рибаків, які побачать плотвицю, а не лице віків. З мостів стрибають у воду білі — ті безнадійні та безсилі, а інші білі камінці, перебираючи в руці, кидають їх у хвилі. Відні білі... Бо в них немає більш роботи. Сміються інші люди білі. Але не хвилі. Колишуться на них мости.

Червоним
Трояндам
Цвісти!

* *
*

Священні дружби заповіти,
Що нам навіки Ленін дав,
І ми, народів різних діти,—
Єдиного металу сплав,
Якого міць і дужа сила,
Гартована в боїв огні,
В труді небачено зміцніла,
Кувалась дзвінко в ритмах днів.
І нас нікому не здолати
Ні атомом, ні словом лжі,
Іржавим розбратом проклятим,
Колючим скальпелем межі.
Бо міць в надтвердості цій має
Глибинне ніжності єство,
Яке любов'ю окриляє
Союзу рівних торжество.

ЯРОСЛАВУ ГАЛАНУ

Львівська осінь золотом налита...
Ти любив її колись, Галане,
Шлях за містом в озерцях з копита,
Павутиння, що в блакиті тане...
Ти любив виходити за місто
Там, де линув свіжий вітер з Сходу,
І шептав і ніжно, і врочисто

Про майбутні дні твого народу.
Ти любив нужденні передмістя,
Де провулки у ріллі зникали,
Де не тільки повсихало листя,
А від горя людські діти в'яли.
Ти любив двори, де навіть осінь
Листям кленів гостем не бувала,
Де не знали про сріблясті роси,
Де жили, боролись, де не спали.
Ти їх знав — робітників із фабрик —
По підпільних зазімках ночах,
По листівках, свіжих ще від фарби,
По маївках на горбах Розточчя,
По Бригідок сутінках тюремних,
По розливу гнівних демонстрацій,
По мольбі жіночій надаремній,
Що благали в бога хліба й праці...
Ти любив цей Львів протесту й гніву,
Львів квітневих передгрозь повстання,
І боровсь за будучність щасливу,
Знав, що зійде з Сходу зірка рання.
Ні шептицькі, ні УНДО без роду,
Ні ОУНу хижі горлорізи
Не могли зламати дух народу,
Міць його, сильнішу од заліза.

Львівська осінь золотом налита...
Ти любов її колись, Галане,
І тюрма була штиком розбита,
Сонце встало, сонце полум'яне!
Став на чати біля правди й миру,
Знаючи зміїність Ватікану,
Хитрість папи і підступність кліру,
Писунів повійних рать погану,
Їх панів — доларовитих янкі,
Що наймали розбишак з дороги,—

Ти їх знав. Боровся до останку,
Лицар правди, лицар перемоги.

Ти боровся з тими, що хотіли
Повернути Львів у тінь завулків,
Що з робочих витягали жили,—
Твань суспільства, гніль його, намулки.

Ти любив, як син кохану матір,
Україну, з'єднану, розкуту.
Знав: любові не вгасити ватри
І назад подій не повернути.
Правду зрадою ніколи не здолати!
Ти із нами, друже наш і брате.
Голос твій зміцнів, а не затих.
Смерть не переможе вартових!
Ти із нами знов на варті миру,
Серед перших — завжди вартовий.
І ряди рівняють командири:
— Йде Галаан.

Живий!
Живий!
Живий!

БАЛАДА ПРО КРОВ КОМУНІСТА

Зупинись, перехожий,
І шапку здійми,
Стань же струнко,
як личить солдату.
І прислухайся добре:
у тиші німій
Ти почувеш
салют автоматів.

Ти почувш ридання
і клятви слова
Із далекого часу тривоги,
І промовить до тебе
могила жива
сурмачем
бойової
дороги...

Тут лежить комуніст!
Він за щастя поліг.
Він за мрію
упав тут від кулі.
Тільки вітер гудів,
розмітаючи сніг
На поля,
безгомінно послулі.
Він колгоспну весну
йшов тоді виглядять,
Визначав її шлях борозною.
І здавалось йому —
це не сніжні поля,
А простори,
заквітлі весною...
І здавалось йому —
це не вітер гуде,
А ідуть трактори
різати межі.
І здавалось йому —
він назустріч іде
Своїй мрії
у ярій одежі...
І не бачив, що смерть
у шинелі чужій
За хрестом придорожнім чигала.
І не постріл почув,
коли впав на межі,

коли кров
твердь земну
пропікала!..
Грім весняний гримів...
І бандит утікав,—
Його ж постріл
за ним
гнавсь
луною.
І пропалена кров'ю
межа потекла
Весняною
гірською
рікою.
І змивала вона,
благодатна ріка,
Бур'яни і осоти торішні,
Її хвиля,
немов безпощадна рука,
Вбивцю кинула
в багна найглибші.
Прошуміла ріка —
і не стало межі.
Її випік навічно
із доли,
Кров'ю випік
її метастави-кряжі
Комуніст,
що поліг
на цім полі!
Зупинись, перехожий!
І шапку зійми,
Бо тут кров'ю
безсмертя палав:
Пам'ятай,

що для крові
немає ціни,
Коли кров
з долі
кривду
змиває!

БАЛАДА ПРО КОМСОМОЛЬСЬКИЙ ЗНАЧОК

На старих дзвіницях дзвони
не дзвонили панахид.
Тільки вітер бився в хмари.
Тільки плакав в церкві дід,
Бо йому ж це за онука
піп відмовив відслужить,
За онука, що у лісі
весь обвуглений лежить,
Що, прив'язаний до дуба,
полум'яно спалахнув,
І ні зойку, і ні просьби
кат від внука не почув.
Тільки в попелі гарячім
на світанку там знайшли
З серцем злитий воедино
наш значок ВЛКСМ.
Тільки плакали ялини,
і дуби гули-гули...
І блідіш берези стала
дівчина з ясним лицем.
— Ви за що його убили? —
дід бандита запитав,
Що гадюкою в'юнкою
біля ніг його лежав.

Підняли значок-жарину
хлопці щирі — співачі,
Наче друга і по пісні,
і по радісній душі.
Тільки враз звелася вгору
діда немічна рука,
І почув страшне прокляття
світ, почув від старика.
Вперше, кажуть, і встанне
дід за вік свій проклинав,
Він землею і водою,
потом, кров'ю проклинав:
— Якщо є на світі правда,—
а вона на світі є,—
Хай вас грім, поріддя чорне,
де б ви не були, поб'є! —
І гула над світом клятва,
ніби дзвонів передзвін.
І здалось: онуа живий вже!
З юнаками поруч він,
Що стоять один в одного,
мов зеленії дубки,
І далеким дзвоном вторять
їх серця, мов жар, палкі:
— В грози бить, у горно праці
ми із гордістю несем
З серцем злитий воєдино
наш значок ВЛКСМ.

БАЛАДА ПРО СІЛЬКОРА.

Дош і темінь.
Дош і болото.
З неба здерто
Зірок позолоту.

Ніби сплять всі,
Ніби ні.
Де-не-де —
Вогні.
В хаті край села
Дівчина за столом
При тьмяній лампі
Щось пише.
Думки у темінь
Рвуться напролом:
Буде електрика,
Буде в сто раз ясніше.
Мислить.
Всміхається.
Мріє.
Це ж — завтра...
Скільки чудових речей!
Розгоряється радості ватра.
Скільки щастя буде —
І все
Для людей!
Крізь сон щось шепоче мати.
Гніт закоптів.
— Мамо моя...—
Прийдеться попрощатись...
Поїду вчитись
У Львів.
Хіба ще в газету
Про ясла написати?
Казав редактор:
«Пишіть про все».
Тихо.
Лиш миші шерехтять в загаті.
І вітер
Шибамидзеленкотить.
Трясе.

Згадує
Листа в газеті.
Її ж листа
Читало все село.
Про те,
Що ксьондз в ожереді
Зерно гноїть.
Було ж тоді розмов...
І гніву, й слів, й проклять
Було...
Враз
Здригнулася від крику.
До серця вдарила кров.
Дощ і темінь.
Дощ і болото.
З неба здерто
Зірок позолоту.
Ні душі
В цій порі
Надворі...
— Відчини!
— Хто?
— З району!
— З району?..—
Та ні.
Щось не ті голоси.
Дівчино,
Комсомолко,
Бандити смерть принесли!

Мати кризь сон:
— Хто?
— Мамо,
Прокиньтєся, ма-м!..
Ні, прокляті,
Живцем себе

Не дам!
Двері тріщать,
Як смерті
Нерівна
Важка хода.
Важко вмирати
В ніч осінню,
Коли ти молода!
Двері — в тріски,
Постріл в груди.
— Люди... — шепнула ледь чутно, —
...Люди...

Лист не в газету —
В майбутнє
Кров'ю дописав сількор.
Ненавистю і любов'ю,
Життям дописав сількор.

БАЛАДА ВИНИЩУВАЛЬНОГО ВЗВОДУ

Тривога ріже небокрай
Крилом багряної заграви:
— На ноги, взвод!
Скоріш вставай!
Зі сну, з пахучої отави!
Палає хата за селом!
Палає хата на узліссі!
На коней!
В темінь!
Напролом!
Бентежна юносте, несися!
Старий скатований лісник
Висить живий ще на ворітні...

І лиже вогняний язик
Ранет голівки оксамитні...
— Рятуй дітей! —

І у пожар
Ввірвались вихором хлоп'ята.
Якийсь там тріск,
Якийсь удар,—
І падають вуглисті лати.
Та не згоріти у вогні
Тим, в кого серце полум'яне.
І діти, як в жажному сні,
За шию обіймають ранок.
А ранок цей — хлопчина сам,—
Він наймолодший в батальйоні...
...Хтось з автомата прокресав,
Десь дико заіржали коні.
І огинають «ястребки»
Тих, що у темінь утікають,
Немов сполохані круки,
Залізти хочуть в хащі гаю.
Та б'ють їх об лоби дуби,
Тернина в'яже їхні ноги,
І сосни хочуть їх судить,
Колом осика хоче вбить
Тих виродків землі убогих...

Взвод з ночі в ранок повертався
(Бандити зв'язані між коней).
Один лиш кінь назад іржав,
Уздечку рвав...
Сльозу найменший заховав
В свої обпалені долоні...

БАЛАДА ПРОЩАННЯ

Нам судилось не в обози
Йти у сонному спокої,—
Так навіщо, мамо, сльози
На прощання із тобою?!
Звуть далекі перелogi,
Цілина — юнацький край...
Серцем світлим, без тривоги,
Мені щастя побажай!

Від'їжджає з ешелoном
Наймoлодший твій синoк.
Ні, не так, як з батальйоном
Твій найстарший — «ястребок».

З oстрахом тоді дивилась,
Як рушницю лаштував.
І ридала, і молилась
В ніч ятріючих заграв.

А над ранок, до схід сонця,
Підскакав хтось до вікна.
Хтось застукав до віконця,
Мов примара навісна...
Ой, недобра, ой, недобра
Прилетіла новина!..
Сіла вороном на хаті,
А совою на загаті...
Нема тебе, брате,
Вбили тебе, брате!..

Ой де мені, брате,
Та й другого взяти?
Благослови, мати,
Замість нього стати!

При могилі на узліссі
Червона калина.
Подай мені кріса,
Матусе єдина.

Щоб оберігав од рани
В бойовій роботі,
Дала хрестик олов'яний,
Чорний весь від поту...

Я хрестика дідівського
Носити не став.
По звичаю козацькому
В кулю перелляв.
Нехай раз хоч бог послужить
Тим, хто з ним пірвав!

І за муку материнську,
За брата помстив.
Я гадину бандерівську
Тим хрестом убив!

Кажеш: син твій непосида,
Кажеш: весь у брата,
Серце не терзай, обидо,
Не плач, ніжна мати.

Хочу в тебе, хочу в тебе
Одне запитати:
— Чи тримався б твій найстарший
Нині біля хати?

Благослови, мати,
Цілину орати,
Цілину орати,
Замість брата стати!

Бачу: рідна усміхнулась.
Натруджені руки
До чола мого торкнулись
Для болю-розлуки...

До вікна твого щоранку
Голубам літати,
Мою вістку-мережанку
Сонцем подавати.
Не журися,
Не журися,
Не журися,
Мати!

Нам судилось не в обозі
Ждати місця для спочину,
Ми, як перші в квітні грози,
Молодістю линею!
Звуть далекі перелоги,
Цілина — юнацький край.
Серцем світлим, без тривоги,
Мені щастя побажай!

МОГИЛА НА УЗЛІСІ

Його обманули. Сказали:
— Бери автомата. Стріляй! —
...А він так любив Україну,
Розтерзаний ворогом край!

Вбивай не фашиста-заброду,
А смерть неси рідному брату.
Вбивай! Бери віхоть у жменю,
Пали його клуню і хату!

Йому почепили тризубця,
Що в серце уп'явся осою.
Казали вилазити бандитом
Зі схрону нічною порою.

Коли він сказав: — Я не буду,
Не буду, не буду вбивати!
Хай буде Бандера навіки
З своїми катами проклятий!

Піду я шукати дороги
До тих, в кого стрічки червоні...—
Прошили кривавим ударом
Його вже посивілі скроні.

Могила його на узліссі.
Імення його — нам не знати...
Одна із тих сотень трагедій,
Яку від людей не сховати.

СЛОВО ГНІВУ

I

Волинь у дні недолі й муки
В фашистським зашморгу-ярмі.
Народ бере гвинтівку в руки —
Недовго бути вже в тюрмі!

Йдуть партизани, партизанки
В надстирські голубі бори.
А за Дніпром гуркочуть танки,
На Сході — спалахи зорі.

Народ чекає — йде розплата
І волі довгожданий час.
...Та хто посмів ножа підняти,
З фашистом стати проти нас?!

II

У темінь дику, горобину
Кричать сполохані сичі...
Я бачу наяву дитину,
Ножем зарізану вночі.

Я бачу: вбита катом мати,
Розп'яті батько і сини,
І жменя попелу від хати...
Хто злочин цей важкий вчинив?

Хто розтоптав життя дитини,
Немов ромашку серед піль?
Хто в села й хутори Волині
Приніс знущання, вбивства, біль?

III

Кров'ю серце сповняється в гніві,
Наливається серце грозою,
Як згадаю: ті пси шолудиві
Торгували, мій краю, тобою.

Їх згадати — багато їм честі.
Але гнів мій слова оці родить:
Ще не всі ви в землі чи арешті,—
Ще мертвяк ваш в замор'ї десь бродить.

Уолл-стріт вам кидає долари,
Наче кістку господар собаці.

Ви — минулого чорні примари,
Що у сні-маячінні присняться.

Ви служили усім, кому змога,
Не служили своєму лиш народу,
Бо у нього в майбутнє дорога,—
Ви ж без племені, дому і роду.

Вам би злотий, чи долар, чи марка,—
Всі валюти бандюзі підходять.
І від пана обсмоктана шкварка,
І хазяйський стусан — нагорода!

«Ще не вмерла...» — горлянку дерете
І ждете, щоб умерла скоріше.
Ні, прокляті! Цього не діждете.
Ми стаєм щохвилини міцніші.
Ми живемо, ростемо, будуєм!
Славен труд наш
І славен наш мир!
Лікоть брата щоденно ми чуєм:
Це — російський народ-богатир!

Є шляхи на землі, є стежини,
Манівці десь в нічному тумані.
В нас дорога широка, єдина —
В комунізму озорені дні.

ПАМ'ЯТАЙ!

Не сховати таїну криваву,
В ночах безпросвітніх не згубить...
По святому Батьківщини праву
Правда буде вічним гнівом жити!

Буде довго ще моя земляця
Кидати докір вам знов і знов;
Нелюди, ятріє у криницях
Вами точена неопалима кров.

Бо хотіли, щоб по Україні
Не живущу воду із джерел,—
Кров свою з криниці-домовини
Пив народ — нескорений орел.

Буде довго Каїна робота
Привидом являтися у сні:
Дермані зеленої голгофа,
Горохів, розтерзаний в огні!

І Волинь, розп'ята на розпутьтях
В дні свавілля, у неволі час,
Не дозволить нам простити, забути,
Наче совість, мучитиме нас.

Доки є ще Каїнове сім'я,
Кинуте в чужий заморський край,—
Катом цвях в дитяче вбитий тім'я
Зватиме до помсти —
Пам'ятай!

«ЗЕМЛЯК»

В нього тризуб на лацкані,
В нього посмішка облесна.
Каже нам він «пан» і «пані».
Ну і зустріч!.. Ну й чудесна!

Він — «земляк». Він — з України.
Ах, як голос модулює!
Глянь, і слізна злива рине —
Так за краєм він банує,
Так йому його бракує,
Так до нього серцем лине...
Дав би бог йому «свободу» —
Нам і нашому народу,
Щоб вернутись на Вкраїну.
На її «святую руїну».
— Пробачайте, той... ну, пане,
Ви тут трішки помилились,
Не на ту ви ноту збились.
Ваше слово полум'яне
Від брехні відразу в'яне.
Ми, щоправда, з України,
Та нема у нас руїни,
Котра сниться вам щоночі,
Загребущі пестить очі.
Вам — свободу! А про дулі
Ви забули чи не чули?!
В нас для вашої «свободи»
Не знайти ніколи згоди!
Як ще вас у закордоні
Не тримають на припоні,
Щоб служили... вибачайте,
Ким, не скажеш. Нетактовно,
Але знайте:

безумовно,
Прокляли вас «земляки»,
Вас, ходячі мертвяки!

В нього тризуб на лацкані,
В нього усмішка облесна.
Каже нам він «пан» і «пані».
Ну і зустріч!.. Ну й чудесна!

РЕСТОРАТОР-ЛЮДОЇД

Памфлет

Він тепер в Канаді — пан,
Має власний ресторан.
В ресторані всякі страви,
Ще й музика для забави.
Сам гостей приймає він:
Весь — привітність, весь — уклін,
Пан-господар здоровило
Зустрічає дуже мило.
Кожного відчує смак
Ресторатор пан Підляк.
Знає, що кому подати,
Знає, що кому продати,
Все, щоб шлунку догодити,
Щоб могли ви добре жити.
Просто майстер довгих літ —
Ним гордиться «вільний світ»!
Бо зумів так приголубить,
Як дитя тендітне, любе,
«Бідну жертву комуністів»,
Що «спаслася від чекістів».
«Славному борцю за волю»
Надаруєм щастя-долю.
(Правда, золотце він мав,
Те, що в нас награбував...)
Ресторатор пан Підляк —
Свого бізнесу мастак.
Нагодує і напоїть,
Розчохнеться вмить надвоє, —
Пан Підляк і тут, і там —
Бавить дотепами дам,
Бо ж веселі анекдоти —
Це додаток до роботи!
Добрий ще й параф'янин

Цей, пробачте, сучий син!
Цей убивця-горлоріз,
Що за море аж заліз,
Надрайонний шеф ес-бе —
Цей гестапівський цабе!
Він і різав, і стріляв,
Він палив і розпинав,
На людей наводив ляк
Симпатичний пан Підляк —
Пострах галицьких ночей,
Надрайонний вбивця цей!
Неповинних немовлят
На льоту стріляв той кат.
— Підкидай!..— І з автомата
Він влучав у ті пташата...

А тепер у ффраку він,—
Вам — привітність, вам — уклін,
Вам — біфштекс, вам — коровай!
Ресторан у нього — рай!
І клієнти в нім постійні,
Бізнесмени все надійні,
Все порядні і огрядні,
Попоїсти добре ладні,—
Що весь тиждень в своєму ділі
І у церкві щонеділі...

Чи б застряв у горлі в них
Шмат свинини й ситий сміх,
Коли б враз до них дійшло,
Хто оте гідке мурло,
Що готує їм обід,
Зарізяка-людоїд!
Що ви скажете за морем,
«Світу вільного підпори»!
Демократи й клерикали —
Всіх чеснот ясні криштали.

Консерватори поважні,
Вільнодуми непродажні!
Що би ви на це сказали,
Якби в Києві був пан,
В пана добрий ресторан,—
Пан же цей з Канади був,
Він до нас від вас чкурнув,
Бо в Канаді він вбивав —
Різав, вішав і стріляв!
Що би ви нам заспівали!
Ви, що ніс в меню запхали?!

Що? Скандал у ресторані?..
Ви зірвались в гніві, пане,
Кричите: — Хай трафить шляк!..
То ж бандит, отой Підляк,
Ресторатор-людоїд,—
Він холодний дав обід!!!

БАЛАДА ПРО ГРУДКУ ЗЕМЛІ

Хлоп'ята грудками каштани збивали,
Хлоп'ята грудками землю кидали...

Навіщо їм знати, що грудка землі
Сниться згорбленій людині
У чужій землі...
Тій людині, що безплідні роки молоді
Утопила у стоячій, у гнилій воді...
Бо втекла стара людина із землі батьків,
Бо було у неї злоби, як у ста вовків.
По чужинах-чужаницях їздила вона,
А за нею невідступно тінь —
Її вина.
Ця провина-безпорада —

Зрада,
 зрада,
 зрада,
 зрада.

Роки за роками — кувся ланцюг.
Правда була дужче всяких потуг.
Втрачено роки молоді,
Але не в чеснім, добрім труді.
Стара людина зрозуміла:
Серце чужина людині з'їла.
Душу сточив шашіль розлуки.
Розум став згустком важкої муки.
Стара людина зрозуміла:
Життя проповз.
А міг мати крила...
Просила мене людина стара —
Йй помирати уже пора,—
Грудку землі дарунком прислати,
Щоб замість серця цю грудку взяти.
Казала: — Як серцем стане вона,
Значить, простилась моя вина.
Ось я тоді вже без муки спочину
В землі, що не скаже до мене — «сину»...

Хлоп'ята грудки землі кидали,
Хлоп'ята грудками каштани збивали.

ВІДПОВІДЬ

*Пану Богдану Кравціву, який в закордонного
націоналістичного смітника
вирішив «привітати» Львів з 700-річчям*

«Кривавим листом котить падолист...»
А лист насправді золотий, кленовий.
У мрії, пане Кравців, подались,
«Вітання» шлете ювілейне Львову.

Напевне, пригадавсь минулий час.
І серцю захотілось знову «візій»,
О, пам'ятаєм, як ви йшли до нас
В хвості чужих наїзницьких дивізій.

Так, добре пам'ятаємо ті дні,
Як «жах вогню будив до дня оселі...»
Ви ж про розбій складаєте пісні,—
Криваві теми вам найбільш веселі.

Чи пісня це? Це сморід, жовч, гниття,
Чи віршами можливо це назвати?!
Нема там пісні, де нема життя,—
Співець повинен про життя співати!

Не пісня те, що мимрите за кість,—
Бо зраді ж з піснею ніяк не по дорозі!
Для вас патхнення — ненависть і злість,
Маразм — талантом бог вам дав, небозі!

Ви навіть сонця життєдайний світ
«В вінку прапнелі» бачити готові,
«Ватаги чобіт» — ось який привіт
Шлете ви нам, що живемо у Львові.

У нас сьогодні мирний падолист
У Стрийським парку, на Високім Замку...
Покиньте, пане, істеричний свист,
Закрийте рот свій на залізну клямку.

Вам нічого на нас наводить ляк —
Мерці лиш можуть у казках лякати.
Скажу по-львівськи: «Най вас трафить шляк!»
І руки йду від ваших «од» вмивати!

НАЦІОНАЛІСТИЧНИМ
РАДІОБРЕХУНАМ

Замовкніть, панове!
Нехай вам заціпить!
Доволі брехати,
Доволі хулити,
Одне і те саме
Обстукувать ціпом,
Одне і те саме
З помийниці лити:
Що волі немає —
Україна вмирає,
Що слово всихає
І пісня конає,
Що хліб в нас забрали,
вугілля спалили,
З колгоспників бідних
витягують жили,
Що ходим обдерті,
голодні та босі,
Що ми каганцями
ще світимо досі,
Що вхоплять за шкірку —
і марш до Сибіру,
Що все під одну
підганяємо міру...
Що... те то і те то...
усе вам відомо,
Як ми тут «страждаємо»
в себе удома!..
Сентенції ті,
нешановні панове,—
Мішок безрозмірний
гнилої полови,

Яку дозволяють
вам сіять в ефірі
З хазяйської ласки
плиткі лицеміри,
Полова ж розвіється
пилон на вітрі,
Які б не були ви
облесні та хитрі,
Які б не лили
крокодилячі сльози,
Які «об'єктивні»
не капали б дози,
В які б не рядились
оманливі шати,
Панове, ваш почерк
не важко пізнати!
У ньому злилася
вся азбука зради,
Якої вас вчили
загарбницькі влади,
Що ручкою вашою
добре водили,
Й нічого не скажеш:
брехати навчили,
Навчили Україною
вас торгувати,
Навчили, як матір
свою розпинати!
Коли ж вам народ
копняка дав міцного,
Що ви опинились
за нашим порогом,—
І там для торгівлі
одне залишилось:
Брехати, брехати,
брехати щосили...

І в світі отому,
де все продається,
За гавкіт сьогодні
ще гроші дається.
А зараз на ринку
як буде з брехнею?..
Чи довго ще гендель
крутитиме нею?..
Як стратить брехня
свою вартість товару,
Прийдеться брехати
вам, панство, задармо!
Тоді-то під тином
десь там на чужині
Знайдете оте,
що вам зичимо нині!

ЇХНІМ ДІТЯМ

Не хулите словом України,
Не ідіть слідами ви батьків,
Бо і слід по вас тоді загине
У калюжі забуття гидкій!
Не вбирайте наклепів отрути,
Дочки і сини, в своїх батьків,
Бо впаде на вас розплата люта
Із тавром ганебним — байстрюки!
Щоб про вас, як правнуків поганих,
Не казали в світу суеті,
Що забули материнські рани,
Материнські сльози золоті!
Хай Шевченка благовість висока
Ваші душі світло осія,

Щоб у них своє кубло жорстоке
Не звила запроданства змія!
Нашу пісню, нашу рідну мову —
України віщій, вічний дар
Ви плекайте ніжно, колисково, —
Для прозріння в них шукайте старт.
Правда, тільки правда дасть вам силу,
Правда, тільки правда над усе!
Лжі батьків копайте ви могилу, —
Ваша юність в правді хай росте!
Україна — не абстрактне слово,
Україна — не могильний дзвін,
Україна — не стареча втома,
Україна — не гіркий полин!
Україна — мрія і надія,
Україна — стяг на висоті,
Україна завжди тих пригрів,
Хто пориви їй несе святі!
Україна — завжди добра мати,
Що зустрине і простить в біді,
Та вона умів проклинати
Ницості і зрадництва плоди!
Не роздор, не сум, не роздоріжжя
Їй судилось на стрімкім путі,
А братерства животворне збіжжя
Урожайно сіяти в житті!

ЗЕМЛЯ ЗВИНУВАЧУЄ

У Низах, коло старовинного Белза, відкопали засипану землею криницю край села; знайшли кістки людські. Заговорили свідки злочину, яких бандити примушували під загрозою смерті звозити сюди трупи. Стало явним те, що так старанно оунівці хотіли заховати, від чого так ретельно на закордонних смітниках відхрещуються, мовляв, це не ми робили...

Але земля говорить.

Люди говорять.

Правду не вбити, не заховати на дні найглибших криниць.

Дев'ять домовин несли на плечах низівчани на місце вічного спочинку. І серед них — маленькі — дитячі домовини, дошки з яких могли б піти на колыску... Дев'ять домовин пропливло, як дев'ять човнів страждання і муки... Віяв холодний лютневий вітер. Неподалік шуміли сосни. Вдалині маячили обриси веж древнього Белза, а обік над обрієм здіймалися увись мережкою копри вугільного басейну. Звичайний трудовий день...

Я був у Низах, стояв над криницею, коли з неї діставали останки жертв бандерівців. Я йшов у сумній похоронній процесії. Німував, схиливши голову, над свіжою могилою. Я розмовляв з очевидцями низівської трагедії. Читав протоколи слідства. Я ввібрав у своє серце ненависть суворого мовчазного натовпу і сплески жіночого ридання.

Іменем України! Іменем землі і народу ми проклинаємо мертвих і живих недолюдків, які хотіли розіц'яти нашу

матір-Батьківщину! Хай наша ненависть дотла спопелить кістки тих, хто дістав заслужену кару! Хай наша ненависть громом впаде на голови тих, хто втік від неї за кордон!

...Це було в ніч великоднього четверга, в квітні 1944 року. Коло Бродів гримів фронт. Наближалось визволення. Бентежно і радісно чекали його люди.

Я не вірю в бога, але мені моторошно, і я, коли б вірив, похитнувся б у цій вірі. Бо як же господь, коли він є, у день, осяяний для віруючих легендою про страждання свого сина Ісуса, послав на голгофу ні в чому не винних людей? Дайте на це відповідь, служителя Ісуса!..

Десь у цю світлу ніч ранньої весни в бентежному солдатському сні ввижалось Іванові Загурському, як він постукає в шибку вікна, як відчинить двері і стане на порозі розгублена від радості дружина Марія... Як він увійде до хати і притулить до грудей сонних дітей і як старшенькі скажуть забуте слово «тату», а найменшенький, трирічний Ярослав, якого він ще немовлям полишив, навіть не знатиме, хто цей чужий дядько, що так цілує його личко, колючи твердою щетиною бороди, обмиваючи його слізьми...

Може, і Марії снився подібний сон. Стукає до віконця Іван. Живий! Живісінький! З червоною зіркою на пілотці, з автоматом. Солдат. Її Іванко...

І справді, не сон. Хтось стука до вікна. Щораз сильніше. Щораз настирливіше. Тепер калатають у двері. Зрозуміла — бандити! Казку останнього сну розтоптала брудна лайка. Метнулась до дітей.

— Мати божа!.. — кинула благання до образу на стіні. Але здалося в променях місяця, що святі ховають очі, аби не дивитись на те, що станеться за мить в хаті солдатки Марії.

Святі ховали очі. Але мушили дивитися на криваве діло сусіди. Їх примушували звозити розтерзані трупи і скидати в глибоку криницю край села.

Іван Голуб, як і Петро Засадний, Андрій Кобак і Микола Кіт, з жахом згадує ту страшну ніч:

— Кони зупинялись, перелякани, сполохано іржали, чуючи смерть. А бандити перекидалися між собою ще жартами, хвалились, як влучно цілили в дітей Загурської, коли вони, малюсінькі, в білих сорочечках, хотіли тікати: «От добра рухомо ціль була!»

...Важкою видалась доля Катерини Сич. І коли для багатостраждальної галицької землі настав щасливий вересень 1939 року, що приніс визволення і возз'єднання, Катерина відчула себе її господарем. Мрія про власну корівчину стала дійсністю: їй дали корову з панського маєтку, в хату почали поволі входити достатки.

Катерина була однією з перших колгоспниць сільгоспартілі, яку в честь визволення названо іменем 17 Вересня. І за те оунівські бандити вбили її.

По дерев'яних черевиках, так званих гольцшугах, були розпізнані останки активістки-трудівниці Катерини Сич.

У дерев'яні кайдани повзували фашистські загарбники людей на окупованих територіях, роззувши їх з чобіт. Бо чоботи, бачте, лише для вищої раси! І майже в кожному українському містечку творили вони «гольцшуге-фабрик» (фабрику дерев'яного взуття). Ось таку «індустрію» несли гітлерівці Україні.

Але не дерев'яними, а кованими фашистськими чобітьми, одержаними за вірну службу, добивали в цю квітневу ніч бандити з боївки СБ селянина Миколу Козловського. За що?.. Цього ніхто не знає, як і не знає, за що закатовано багатьох з двадцяти шести жителів села Низи. Найдикіший садизм — ось головна риса українського нацизму. Вбивати, мучити, катувати — в цьому найповніше виявив себе «дух відвічної стихії» націоналістів.

Села довкола Низів ніколи не забудуть бандитів з боївки СБ на чолі з Іваном Саноцьким (за кличкою, чи то пак, псевдо — Дорош). Це ж вони намагались наводити

жах на будівничих нового життя. Але воно розтоптало їх, як отруйних гадюк.

— Дайте, синки, виперу я ваші сорочки солдатські, — сказала вдовиця Катерина Юст новобранцям.

І за цей «важкий злочин» проти «самостійної і соборної України» закатували її бандити.

Це було в селі Ванів, поблизу Низів, однієї ночі після воєнного року, коли оунівські недобитки ще гуляли по лісах, ховалися в норах-«схронах» і вилазили з них убивати радянських людей, палити сільські оселі, думаючи, що терором зможуть залякати галицького і волинського селянина, примусять його відректись од нового життя.

Народ заліковував рани, а бандерівці хотіли, щоб вічно вони ястрилися, хотіли продовжити до безконечності людське страждання.

На огні спалили недолюдки і голову сільської Ради села Куличків Максима Бігуна і завідуючу сільським клубом Марійку Гринюк.

І знову постає страшне запитання — за віщо? Лишень за те, що хотіла, аби рідне село було щасливим і заможним, що боролась за велику правду радянського світу і несла її своїм односельчанам!

Я перегортаю сторінки «історичного трактату» якогось Петра Мірчука «Українська повстанська армія» (виданого, звісно, в Мюнхені), де цей «учений» в «реєстрах боїв УПА», ставши в позу літописця, як прояв «державного розуму», фіксує спалення колгоспних садіб і сільрад, вбивства радянських і партійних активістів, комсомольців і солдатів Радянської Армії.

Звичайнісінький бандитизм підноситься до рангу «боротьби за визволення України» від більшовиків, отже, за визволення народу від народу. Бо ж західна вітка українського народу кров'ю, серцем, розумом сприйняла Радянську владу як свою рідну. Галичани і волиняни ніколи не бачили іншого життєвого шляху, як разом з усім укра-

їнським народом, як з великим братнім народом Росії, як з усіма братніми народами СРСР.

Правда Жовтня, правда Леніна в найважчі години неволі кликала їх бути стійкими в боротьбі за визволення і возз'єднання. І не терористсько-фашистськими акціями ОУН характеризується життя Західної України в часи пансько-польського поневолення, а свідомою боротьбою революційних мас під проводом Комуністичної партії Західної України. А під «національними» ідеями ОУН приховувався звичайнісінький бандитизм, скерований проти борців за свободу.

Тільки в селах Куличків, Ванів, Низи (колишній Прусинів) та Сілець оунівські бандити вбили майже сто чоловік. Серед них 25 дітей, 29 жінок, 33 старики. Вони не були ні комуністами, ні активістами. Старі селяни, котрі чесно доживали свій вік, патрудржені — матері-селянки, що ростили дітей. І діти. Діти!!! Бандерівські недолюдки, видко, десь чули, що діти — майбутнє народу. І вони намагалися вбити майбутнє народу, майбутнє України. Вбиваючи стариків, вони хотіли вбити минуле, щоб воно не заговорило віковою мудрістю України — згорьованої, спрацьованої, сплюндрованої України, що в гуркоті гармат сходила з хреста неволі, щоб творити нове життя, нове щастя і нову волю. Вони боялись, видко, що діди згадають, як знущалися цісарські і шляхетські посіпаки над галицьким ратаєм, що діди можуть сказати: «Була колись ніч, а тепер настав день».

Вони боялись матерів, бо саме слово «мати» нагадувало про рід, про Україну. А вони ж зреклися роду і стали бездомними скаженими псами. Недарма самі себе любили величати «вовками лісовими», «сіроманцями». Така собі, бачите, вовкоманія, а, вірніше, вовкулакоманія, бо вовкулаками проходили оунівські боївки крізь ночі розтерзаної окупантом західноукраїнської землі, несучи кров і смерть, руїни і пожарища.

Як вони пнулися, щоб дорівнювати в усьому фашистській «надлюдині», як намагалися бути подібними до берлінських верховодів! Навіть жовто-блакитного прапора були відреклися, а так, як і гітлерівці, взяли за свій — червоно-чорний, лишень побоялись свастику приліпити, бо такої крадіжки міг не пробачити «вчитель великий»... І навіть «конституцію», яку готували, склали з муссоліно-гітлерівських зразків. І руку тягли догори на «слава», як гітлерівці на «хайль», і... та хіба все перерахуєш?

Але Гітлер і гітлеризм знищені. Фашизм не пройшов. І оунівцям довелось перебудуватись. Переглядаєш їхню писанину і не надивуєшся. Вони вже у своїх програмних трактатах навіть колгоспи визнають... Демократи, та й годі... Але добре недавно сказав хтось з їхніх же побратимів по місці закордонної баланди: «...вони (тобто оунівці.— Р. Б.) трусливо вже ось десятиріччя криводушать, підробляючись під демократію. Але за них відповідають діла їхні, і від того полюса, до якого вони себе припнули, їм ніколи не відіпнутися. Нема такої сили, щоб зробила це чудо». І далі в випадку відвертості цей же «побратим», звертаючись до бандерівців, пише: «Ваша політична фірма, прикрита шильдом «націоналізму» в лапках, безнадійно збанкрутована, історично викінчена навіки. В такій же мірі викінчена, як історично викінчена є фірма націоналізму гітлерівського, безглуздим епігоном якого ви все-таки були (ну, хіба ж ні?), були його ідейно-політичним додатком...» Бачите, як правда проривається в новоспечених мюнхенських «націонал-демократів»? Не хочеться їм поділитись з оунівцями кадилом ревізіоністської демагогії... Ніхто не повірить бандерівцям, а значить, і їм, новоявленим апологетам «українського націонал-комунізму».

Та яку б шкуру не натягував на свої обскубані боки бандерівський вовчулака — не приховати йому свого фашистсько-бандитського нутра!

«Орієнтація на чужі сили веде політичний курс до неминучого розвалу, вона криє в собі небезпеку перетворен-

ня на чужу агентуру тих, хто її визнає. Вона штовхала на шлях вислужництва зовнішнім силам навіть у тому випадку, коли ті сили явно потопчують права поневоленого народу», — писав анонімний оунівський «теоретик». І відразу ж через кілька сторінок своєї «теоретичної» статті стверджував: «Ми розцінюємо третю світову війну як можливість заіснування сприятливої нагоди здобути визволення, щоб ми могли у відповідний момент спиратись на наших союзників» (читай: іноземних імперіалістів).

Щось абсурдніше важко собі уявити: тут же відхрещування в ім'я національних інтересів від «вислужництва зовнішнім силам» і — тут же відверта мрія про третю світову війну!

Що вдієш! І «демократом» хочеться бути, і забувати про божевільну маячню свого нового боса не слід.

Так, їм маряться криваве видиво нової війни. Може, на атомному вогнищі вдасться погріти руки. А то важкувато доводиться на закордонних смітниках: бос стає щораз скупішим, шукає інших агентів, менш скомпрометованих. А конкурентів чимало до корита американської баланди, і є серед них з багатим досвідом, — спробуй потягайся з усякими білогвардійсько-меншовицькими недобитками, коли в них майже півстолітній досвід зради!.. І націоналістичні вовчулаки шукають, напружують всі кретинячі мозкові звивини, аби взяти на озброєння проти українського народу ще якийсь дурман, котрий міг би крізь кордони прорватись на українську землю!.. Що їхня «політика» збанкрутувала — добре й самі знають. Заперечувати успіхи українського радянського народу в соціалістичному будівництві — розквіт соціалістичної радянської державності, небувалий розмах економічного і культурного життя неможливо. І те, що український народ крокує твердо під прапором ідей Маркса — Леніна, також не може викликати сумнівів.

То що ж робити?! Доводиться фашистську личину міняти на «націонал-комуністичну», «демократичну»,

«революційну», «народну» і ще бог відає яку, аби лиш знайшлися дурні й повірили, які ще благодаті можуть принести з-за кордонів українському народові націоналістичні «борці за ідею».

А народ? Він давно вже прокляв і забув тих, хто затаврував себе зрадою. Йому не до них, будівникові і творцеві, співцеві і мрійникові, чудесному нашому українському народові. Але коли на суд людський виносяться нові й нові злочини українських нацистів — народ не може мовчати! В його серці клекаче гнів і ненависть. І ви це, панове недобитки бандерівські, відчували не раз на власній шкурі.

Устами матерів і дітей во ім'я майбутнього — без крові і пожарищ — народ кидає слова страшного прокляття, яке настигне вас скрізь, від якого ніде вам не сховатись:

— Задихніться ви, недолюдки, від свіжого провесінного вітру, хай хліб стане для вас камінням, а вода хай відхлине від вас, коли в спразі нахилитесь напитися до джерела-криниці!

ПРО ЛЬВІВСЬКІ ВУЛИЦІ І ПРО ТЕ, КОЛИ РАК СВИСНЕ

Коли до мене якось випадково потрапив один з номерів націоналістичного листка «Шлях перемоги», який виходить у Мюнхені, і коли я там поруч з іменами націоналістичних писак побачив своє, — признатись, сторопів.

Зі сторінок того листка віє запахом крові, тліну, помийної ями. І ось у ньому — мій вірш «Львівським вулицям». Вірш як вірш. Ліричний. А Кос-Анатольський навіть на музику поклав.

Чим же він так припав до смаку націоналістам? Довго я ламав голову. Про щось, хоча б здалеку їм співзвучне, у цьому вірші й мови не могло бути. Неточність якась? Нечіткі, двозначні образи? Ні, не те.

І я, переборюючи огиду, почав шукати відповіді на сторінках «Шляху перемоги». До речі, сама назва «органу», її німецький і англійський переклади нагадали мені «орган» горезвісної дивізії СС «Галичина», який мав схожу назву — «Цум зіг» («До перемоги»). Гучні назви: нічого не скажеш!

Отож, про газетку. Вся її бридка писанина спрямована проти радянського народу. Це й зрозуміло, бо, годуючись з імперіалістичного корита, націоналістичні запроданці охоче виконують волю своїх хазяїв.

Наш народ прокляв мерзенних зрадників, і ніяка гавкотня продажних писак нікого з радянських патріотів не дивує.

Я пишу ці рядки не для того, щоб вступити в дискусію, — з бандитами не полемізують. Жалюгідна купка зрадників заслуговує тільки на зневагу. І моє слово є виявом безмірної зневаги і презирства до них.

Зустрів я на сторінках «Шляху перемоги» і прізвисьце «старого знайомого» — пана Богдана Кравціва. Це ж я в дні святкування 700-річчя Львова на його «людожерське привітання» нашому місту написав відповідь, не знаючи адреси. Тепер вона відома — м. Клівленд, США.

Там об'явився пан редактор Кравців, яко промовець на святі Покрови УПА, і, як свідчить газетка, «досить добре схарактеризував культ матері божої від глибокої давнини до наших часів».

В бога я не вірую, але мені, атеїстові, стало боляче за цю профанацію найсвітлішої постаті в християнській релігії — образу матері божої.

Чимало місця в цьому номері приділив «Шлях перемоги» питанню культури, зокрема літератури.

Якось Ольга Мак настрочила великий опус про те, як вона стала стопроцентною націоналісткою. Йй, бачте, колись на Жовтневі свята купили тісні черевики, от тоді-то, пішовши в тих історичних черевиках на демонстрацію і наживши мозолі, вона зненавиділа більшовиків, відчула

в собі «духа відвічної стихії» (націоналістичної, звісно). Тепер нам ясно одне з відгалужень гносеологічного коріння світогляду пані Ольги — корінці її мозолів...

Додамо, що пані Ольга — плодovита авторка, бо «накатала» аж три томи пригодницької повісті «Бог вогню, або ж В Мато Гросо». Взагалі, жанр бульварної сенсаційної повісті полюбують націоналісти. Про це свідчить і розділ «Огляди і рецензії», де дається рецензія якогось Сацюка на книжку Юрія Тиса з гучною назвою «Рейд у невідоме, або Дивні пригоди знатного молодця пана Миколи Претвича». Оцей «знатний молодець», колишній запорожець Микола Претвич, якимись правдами й неправдами опиняється у ватазі іспанського конкістадора Франціска Піссарро, підкоряє з ним державу інків, стає довіреною особою і, напевне, носієм націоналістичного духу в середньовічній Мексичі! За свідченням рецензента, «Юрій Тис робить гарний рейд у нашу еміграційну літературу, де відчувається пекуча потреба історично-пригодницьких творів, що ідейно наснажували б українську молодь».

Яке ж ідейне спрямування цієї «еміграційної літератури»? Сам рецензент твердить, що Ю. Тис пропагує лицарський закон, а закон це такий: «Найсильніший є той, хто сам стоїть. Сам проти всіх, сам проти долі, сам на власних силах». І далі: цей закон «повинен діяти і сьогодні, бо цього вимагають жорстокі обставини».

Старий закон джунглів: «Людина людині — вовк» — основний закон капіталістичного суспільства. Все це так. Але для чого «доброго молодця» паплюжити, робити носієм цих людиноненависницьких істин?!

Я не знаю напевне, чи був хто з козаків у конкістадорах, чи ні. Але знаю одне: закон дружби, побратимства був у козаків над усе.

Поезія представлена лише моїм віршем (яка честь!). А згадок про поезію більше. Ось брудна лайка на адресу мого друга Дмитра Павличка. Лають Дмитра на всі застав-

ки. («Пісню про радянський Львів» написав і згадав у ній Москву). А поруч — підверстали під мій вірш замітку «критика», захованого під ініціалами «П. К-о». Назва — «Лірика молодих»; замітка являє собою своєрідний огляд молодішої поезії. Автор навіть вдається до єзуїтських похвал на адресу деяких наших молодих поетів, щоб, заколисуючи, пропагувати своє вороже: мовляв, про що завгодно пишуть, аби тільки не про Комуністичну партію, радянський лад, Москву.

Пишуть молоді поети про природу — чудово! Братуня повело на ліричні роздуми при милуванні львівськими вулицями, де він призначив дівчатам побачення, — прекрасно! І вже «висновок»:

«Треба вірити, що з числа теперішньої української підсоветської літературної молоді вийдуть справді талановиті, видатні поети, і то такі, які... писатимуть поезії, гідні українського духу й духу всього людства».

І знову «дух»! О ні! Ще і ще помиляєтесь, панове, — у наших молодих поетів не той «дух», який мариться вам!

Молодість — це пісня, це кохання, це перші радощі й перші печалі! І ми будемо про них писати. Але не це є самоціллю нашої поезії. В серце кожного нашого поета глибоко запали слова Тарасового друга великого Некрасова («москаля», за вашою термінологією, панове націоналісти): «Поэтом можешь ты не быть, но гражданином быть обязан».

В цьому — висока наснаженість нашої поезії. Ми виховуємось на традиціях Шевченка, Франка, Лесі Українки. Ви лаєте Дмитра Павличка за його «Пісню про радянський Львів». Справді, в Дмитра вірші наступальні, гострі, хоча в дуже багатьох творах — він чутливий, тонкий лірик.

На цьому можна б закінчити свої коментарі до одного з номерів «Шляху перемоги». Та ще кілька слів про гу-

мор. Спеціального кутка в листку нема. Не до сміху, мабуть... Але одна статейка мене таки розсмішила добряче.

Не міняючи «ніже титла, ніже цеї коми», процитую уривки з статейки «Магічні руки», підписаної «Росен», де розповідається, як один «професор» пропагує серед «добірної німецької публіки» (видно, серед колишніх крейслейтерів, гебітскомісарів та інших фашистських недобитків) мистецтво старовинного українського вертепу у власній «професорській» інтерпретації.

Отже, народжений в Буковині проф. д-р Володимир Залозецький — спенсіонований професор історії мистецтва на університеті, колишній старшина, колишній сенатор, колишній робітник різних ґахів включно до миття трупів, дійшов до свого високого стилю мистецтва в криміналі, бажаючи порозумітися з в'язнями «на вищому рівні». «Ці вбивники й злодії (яке добірне товариство для пана професора! — *Р. Б.*), як і інші примітивні люди, розпоряджали невеликим словником; щоб могли з ними говорити, треба було вживати рук, наче в розмові з німими. Так відкрив у собі Володимир Залозецький новий талант (після професії обмивальника трупів.— *Р. Б.*), а пригадка нашого історичного лялькового театру оформила його» (тобто, талант.— *Р. Б.*).

А ось як пан професор при допомозі свого магічного таланту розв'язав одвічне питання про існування бога, про різницю між душами «москалів» і українців та ще цілий ряд філософських проблем. «З останньої програми ми хотіли б примітити два скетчі — дискусію двох москалів про існування бога та різницю між душами українців і москалів, при якій взято за основу психологізм Гоголя і Достоевського. Згадаємо про них тому, бо тут здійснюється велика національна робота в найбільш рафінований спосіб!

Дуже багато німців вимішують оба народи в одну цілість, а через В. Залозецького наочно переконуються, що це дві окремі нації...»

Закриваю газетку і йду запалювати газову колонку у лазничці. Почуття таке, ніби півроку не вмивався...

Хоча це одне.

Підпис редактора — Данило Чайковський. І ще: «Редакція застерігає собі право скорочувати статті і виправляти мову».

Пане Чайковський! Раз уже «застерегли» ви собі те «право», то й пройшлися б олівцем по писанині ваших авторів. А втім, знаю, з усіх вас грамотії не особливі... Та це й не дивно: маючи діло з кількома чужомовними хазяями, ви і душі їм запродали, і мову забули...

А про львівські вулиці краще не згадуйте. Якщо мій вірш і розтривожив вашу запроданську душу, то вибачайте, бо бачити вам наші львівські вулиці тоді, коли рак свисне!

КРАПКА БЕЗ «І»

Вважаючи колоритний вислів «собачий син» непристойним для ніжних вух папанок-гімназисток і відставних радників, редактори всіляких національних часописів якщо й прагнули вжити в якійсь із статей цю «ласкаву» лайку, то натомість ставили скромні два «с».

Хоча українські буржуазні націоналісти ніколи не хорували на самокритику, однак, справедливості ради, ми змушені визнати, що вони, хай і дуже замасковано, та все ж іноді натякали на своє собаче походження. І недаремно народ правильно розшифрував деякі з небагатьох їхніх скорочень-абревіатур, в яких яскраво виділялося сполучення двох «с».

УСС — українські січові стрільці, дивізія СС «Галичина», «Сісі» — заморська розвідка «Сі-ай-сі»... Ось шляхи собачої яничарської служби націоналістичних запроданців.

Відомо, що кримінальний світ намагається в усьому наслідувати великосвітське товариство.

Одною з таких наслідувальних хвороб є неймовірна пристрась до всіляких ювілеїв.

Згадується, як націоналістичні листки, що видаються подекуди на закордонних смітниках, «Головна рада» і «Ювілейний комітет братства УСС» оголосили період з вересня 1954 року по 10 вересня 1955 року «ювілейним роком».

Бо ж, як сказано в зверненні цієї «Головної ради» і «Ювілейного комітету», «сорок літ тому назад за визволення рідного краю на фронт пішли перші сотні усусів», що й скріпили своїми підписами австрійські єфрейтори Никифор Гіряк, Володимир Білозор і Лев Лепкий.

«Юбілей» так «юбілей». Кажуть, що в бюджеті деяких закордонних розвідок є фонд на кока-колу для своїх яничарських кадрів. Такий собі святковий фонд, для заохочення.

Що ж, попробуємо, заради цікавості, заглянути на один з «ювілейних» бенкетів.

Дія відбувається не в одному з фешенебельних ресторанчиків, а на околиці одного західноєвропейського міста, в близькому сусідстві з цвинтарем. До речі, як призналася одна націоналістична газета, зараз ввійшло в моду — влаштовувати подібні зборища поближче до могил...

Отже, ресторанчик «Крапка без «і»... Крапка на крапку подібний до мюнхенського ресторанчика «Крапка над «і».

За столиками добре-таки потіпані суб'єкти в не менш потіпанних австрійських і есесівських мундирах. Особливу увагу привертає те, що на всіх різношерсті штани: чей же, формені були загублені під час «драпу» з української землі.

Слово взяв зморщений миршавий дідусь з одним генеральським погоном і латкою замість другого.

— Лицарі преславні, брати-усуси, сорок літ віддаляє

нас (дідусь сплакнув) від того вікопомного дня, коли з ласки батьківського габсбурзького престолу перші сотні наших славних СС вимарширували на фронт боротись за пресвітлійший цісарсько-королівський престол. Вийшли наші соб... гм... гм... соколики в одностроях австрійських, в шапочках-мазепинках, вимарширували вони... (і знову сплакнув дідусь) і що із цього вимаршу вийшло...

— Самі добре знаємо. Скорочуйся! Нічого спічі проголошувати! Краще пісню затягнемо,— перебило його «славне лицарство» і, піднявши склянки з кока-колою, а дехто і з віскі,— субординація повинна ж бути,— заревіли:

Курилася доріженька...

Але відразу ж пісня була обірвана чийось захриплим басом:

— Нічого приємнішого знайти не змогли. «Курилася, курилася...» Най її шляк трафить! До цих пір, при згадці про наші доріженьки, в п'яти пече...

І власник хрипкого басу, безокий, зі вставною щелепою, запропонував на честь традицій УСС, продовжених дивізією СС «Галичина», заспівати есесівський гімн «Хорст-Вессель».

Висмоктуючи кістку, що за своїми анатомічними особливостями дуже нагадувала кінське ребро, один із численних «сотників» (а тут їх переважна більшість, бо хто ж перевірить, ким ти був — ефрейтором чи фельдфебелем) тужливо зітхнув.

— Ех, ковбаски б полтавської! Та й горілки з квартиру! На крайній випадок самогону... Ось, згадую, оточили ми тихе село під Бродами, реквізували на потреби славного лицарського легіону всіх свиней у ворожого селянського населення... Ото вже погуляли та побенкетували... Аж сьогодні при згадці слинка тече!..

— Ну їх, тих селян! Рука Москви. А коли ще і з вилами в руках...— і другий «сотник» став чухати бока.

— Еге, ще наш незабутній предтеча гетьман Іван Мазепа казав, що «не в один гуж всі тягнуть». Хотіли й ми потягнути за собою українських робітників і селян, а вони,— до чого ж комуністичного духу набрались,— як ушкварять по нас!..

— Прокляття! Не в Києві юбілей святкуємо. В «Крапку без «і» закотилися...

Стенографувати далі застольні розмови не було потреби. Колись давно геніальний англієць Джонатан Свіфт сказав, що люди, зуби в яких загнили до того, щоб кусатися, наділені натомість смородом свого подиху. А від одного лише подиху націоналістичної нечисті довго довелося б провітрювати кімнату.

...Коли на сході займалася зоря і двірники виходили підмітати завулки, в тумані розплівалася крапка на рекламі ресторанчика, а з-за його спущених штор можна було чути харчання: це, проливаючи п'яні сльози за минулими днями, хтось співав марш яничарського легіону.

Вулицею ж, чіпляючись за стіни будинків, пхався один з «братів-лицарів»: крізь п'яний дурман згадував, що в нього вранці явка в «Сі-ай-сі», а шеф не любить, коли запізняються. Він хитався і бурмотів, не в силі відмахнутись від настирливої реклами ресторанчика:

Крапка... Крапка без «і»...

ПРАВДА ІСТОРІЇ — ІСТОРІЯ ПРАВДИ

Її називали многострадною. А про долю казали — гірка. І була в тих словах туга дум козацьких за волею і був спалах одчайдушних вибухів народного гніву. Вона була терпляча, але непокірна, нещаслива, але горда. Вона була

багатою невільницею, бо ключі від скарбів тримав захищаними ворог. Вона була прегарна, але красу її шпетило лахміття.

Вона була галицькою, волинською... Була Західною Україною.

І в тім єдинім слові заховалась тайна могутності духу її. Тайна, яку не хотіли знати вороги-нападці, хоч вона була їм відома. Бо ж сподівались, що зречеться і роду, і слова свого. Забуде, що дніпровкою водою хрещена, що Київ — серце її.

Земля — це простір і люди. Земля — це історія. Земля завжди мати, хоч би яким вітчимом ставав час.

Чайка, що вивела діток при битій дорозі...— Так!

Червона калина, що похилилася...— Так!

Вдова, дороги синів якої розійшлися на три сторони...— Так!

Але ж:

У чайки крила є.

У червоної калини коріння є, і цвіт, і плід.

У вдови сини є. І шляхи їх вели не тільки лише у безвість жорстокого світу.

Минувшина — це не сльоза, яка засохлась на пергаменті літопису. Вона залишилась, як залишилась пам'ять про біль, наругу, муки. І ми не стираємо її — хай нагадує тим, хто буде і після нас, що перед днем була ніч. І стогін пісні — це не комплекс неповноцінності мрійливо-безвольних пейзажів. Це звичайне людське почуття розпачу, яке проривалось крізь зціплені зуби.

Минувшина — вона гордим левом лягла на західній брамі Русі-України. Його не зрушити з місця, як не зруйнувати брами, що веде в сторожову вежу серця! Видно, від крові першим найменням землі цієї було — Червона Русь! Від крові, що другим Дністром текла, щоб захистити Матір.

Минувшина — дзвін тривоги і лезо меча. Державна

мудрість Данила Галицького і безіменний ратай, що ора-
ла перековував на списи; глибокодумність Юрія Дрого-
бича і перше друковане слово Івана Федорова.

Минувшина — ключ литаврів Богдана Зіновія Хмель-
ницького і пристрасть речей Івана Вишенського, божест-
венний чар безбожної краси смерічанострунких церко-
виць.

Минувшина — емігрантська торба і ріпницька прірва,
в якій народжувався для битов новий клас, а колисковою
йому «Шалійте, шалійте, скажені кати...», перелом сто-
літь, злам ілюзій, пролом у світ класового самоствер-
дження.

На сцену тихої провінційної Коломиї виходить, змі-
нивши полтавську корсетку на гуцульський кептарик, але
з суттю єдино незмінною, муза Котляревського, і прино-
сить Русалка Дністрова чар-зілля з рук Маркіянових, і
Кобзар віщо утверджує нашу безсмертність і будучність,
щоб серця поколінь гордим словом загартувати і освітити;
щоб Каменяр оповістив мандрівку століть народу, що вго-
ру йде; щоб Лесина крицевість і душевна царственість Ко-
билянської, інфарктна печія совісті Стефаника сяяли вог-
нями досвітніми.

Могутній всеоновлюючий підих «Комуністичного Ма-
ніфесту», свіжовідкривчість і залізна логічність марксист-
ської думки вдаряють у сонячне сплетіння капіталізму, в
його експлуататорську реакційну сутність, стають тим на-
чалом, що принесе світові небачений злам у всіх аспектах
розвою людства.

Іван Франко і Леся Українка відчували це. Великі та-
ланти не могли бути байдужими до свіжого подиху ідей
і руху пролетарського, що почали свій владний похід по
ще перелоговій царині нового сторіччя, якій судилося сла-
хнути червоним цвітом революції, заколоситися соціа-
лістичними нивами.

А десь через один з тих антигуманних кордонів — кор-

дон царської та цісарської імперій — пролягали підпільні шляхи іскрівців. Наче казковий вогонь, несли більшовицьке слово кризь Західну і Східну Україну світоносці Правди. Тільки б не дати загасити його злим вітрам...

Жовтнева революція — нова історія нового світу. Її буревій — для світу поневолювачів руйнівний, для люду працюючого окриляючий — своїм дужим подихом огорнув і нашу землю многострадну.

Ярослав Галан так визначив історичну значимість Жовтня: «Борці за волю і щастя народу не блукали більше самотою у пітьмі. Вони були відрізані від Києва кордоном, але кожен з них знав, що запалені Дніпрогесом вогні горять і для них».

І справді, вогні пового, радянського життя зорею провідною горіли в zenіті сердець простого люду під'яремної землі.

І як мати з біблейської притчі не дала розрубати дитину навпіл, так Україна ніколи не ділила своїх дітей на «східних» і «західних»! Чуття єдності, глибинне, праматірне, воно ніколи не зникало, а лише кристалізувалось, набиралось моці і твердості.

О, як його ненавиділи і чужі, і свої недруги народу! Давній закон поневолювачів «поділяй і владарюй» — ніяк не можна було накинати Україні. А як тільки територіально і духовно нас не намагались ділити на довгій життєвій ниві історії!

Була тванюка ботокудства, яка звала на блудні вогні дрібних амбіцій, оманливих привидів лжеромантики, у хащі марнослів'я, в гадючі нетрі ренегатства і сервілізму, на безвихідь націоналістичних глухих кутів, в отруйливі випари клерикального болотного газу, у вовчі доли класового угодовства. Але ні фашистська людозненавида, як вищий вияв комплексу інтелектуальної потворності, ні братовбивчий ніж, ні службистість перевертнів-пахолків цісаря Франца-Йосифа, маршала Пілсудського, фюрера

Гітлера — не були ніколи тим, що народ хоч на мить визнав своїм.

Антинародне є завжди антиісторичним.

Та навіть не назвеш антиісторією амеби зрадництва. Вона може бути інфекційною, отруйливою, плямлячою — ніколи ж суспільно значимою!

Наші недруги люблять при всякій нагоді, а то й без нагоди пускати демагогічний туман про експорт революції. Хто тільки з них не базікав про те, що західним землям України Радянську владу накинута Червона Армія, що ніякого вибору тут не було; не було класової боротьби, революційного змагання трудових мас за своє соціальне і національне визволення.

До мене сьогодні промовляють віщим голосом революціонерів-комуністів, незламних і гордих, тисячі тих, хто ніс своє життя як щит оборонців прав народних і меч борців за народну справу.

Я чую голос підпілля, голос демонстрацій і класових битв робітничих і селянських мас, голос нескореності з-за тюремних ґрат, голос більшовицької правди з сторінок кличів-плакатів і листівок.

До мене промовляють Степан Мельничук і Петро Шеремета, Степан Бойко і Ольга Коцко, політ'язні Берези Картузької і Бригідок, підсудні Святоюрського і Луцького процесів.

Зі мною ведуть розмову Степан Тудор і Олександр Гаврилук, Ярослав Галан і Петро Козланюк. Журнал «Вікна» відкриває свої сторінки, натхнені мужністю письменників-горнівців.

Зі мною говорить Історія, Історія, яка не знала компромісів. Її мова — це мова фактів, які свідчать, що західна вітка українського народу завжди відчувала свій нерозривний зв'язок з могутнім організмом єдиної спільноти, державним виявом якої була Радянська Україна, покликана до життя Великим Жовтнем, осяяна мудрістю лєнін-

ських ідей, фактів боротьби, невизнання ворожого окупаційного режиму пілсудчиків.

Назвати їх — це значить назвати кожен день, кожную ніч, кожную годину, яка наближала осінь 1939 року. Тут точилась боротьба за те, що мали вже здобутим радянські люди, тут тривала революція.

Визволення. Народні збори. Державний Акт про возз'єднання. Світлі віхи незабутньої осені тридцять дев'ятого.

Західна Україна стала радянською! Вона волевиявом свого трудового населення ввійшла в сім'ю вольну, нову. Це було торжество правди історії.

Шлях оновленого краю — це, в першу чергу, становлення, формування нової людини, її соціалістичної свідомості, перебудова її світосприймання. Це класові битви за людину, проти дурману і темряви минулого.

В українську соціалістичну націю влилися мільйони людей, які вперше відчули, що їх народ має власну державність, є господарем своєї долі. Вони відчули, що таке дружба народів, ленінські ідеї інтернаціоналізму.

Мрія стала дійсністю. Комунізм для нас став тією метою, для якої вже не треба було долати переходу з однієї суспільної формації в іншу. Партія комуністів стала для західноукраїнського населення тією силою, яка допомогла надолужити пройдене всім радянським народом, підняти на рівень з братами.

Зник не тільки Збруч психологічний, що тиснув людські душі в рамки хутора, провінції — з'явилося мислення категоріями всеукраїнськими, всесоюзними, державними.

Наші здобутки, наше сьогодні — це здобутки всієї Радянської країни.

Ми щасливі, що ленінський шлях став шляхом всього возз'єданого українського народу.

Чим би ми були без Леніна, без його партії, без Жовт-

ня? Це питання стає завжди перед кожним з нас, коли звертаємо свій зір за небосхил вчорашнього дня.

Безпросвітність? Ні! Бо була мета і був світоч. Мета — воля. Світоч — Ленін.

Чи Ленін був у Львові? Це питання хвилює не тільки вчених-істориків, які шукають незаперечних фактів і вірять тільки їм. В народі живе тверде переконання, що Ленін таки був у Львові, він не міг не завітати до нашого міста, перебуваючи в Пороніні.

Поговоріть з львів'янами. Вони приведуть вас у двір десь в районі вулиці Стефаника, покажуть під'їзд будинку, в якому жив Ленін, вони приведуть вас до одного з старих клубних будинків і скажуть, що тут він інкогніто виступав на дискусії з соціальних питань, а ось тим ходом його проводили, щоб не помітили шпики...

Хтось скаже — легенда. Хай легенда, але вона правдива своєю творчою людською суттю віри.

Так, Ленін був у Львові! Він був огненним словом «Искры», яку галицькі селяни потай перевозили через кордон імперій, був відгомоном Жовтневого Петрограда, словами, зверненими до галицьких комуністів. Він жив у підпільних ночах, входив у каземати тюрем, говорив воюю підпільних листівок.

Так, Ленін є у Львові і Ленін є й буде вічно на оновленій західноукраїнській землі. Він прийшов визволителем у незабутній вересень 1939 року. Він своєю мудрістю переорав межі вікової відсталості, відкривши широкий виднокруг нового життя.

Всі західні області Радянської України відзначені високою нагородою — орденом Леніна. Це є немов ствердженням того шляху, який вони пройшли в труді, надолужуючи втрачене в неволі, щоб стати врівень з усією країною.

Ідеї Леніна оновили душі. І людина розправила крила. Людина відчула себе господарем своєї долі і своєї землі. Вона стала майстром високих врожаїв і підкорювачем не-

зліченних багатств надр, вона стала складачем розумних машин і мулярем прекрасних осель, вона стала мислителем і співцем, будівничим і воїном — охоронцем здобутого.

Людина стала гідною мрії про майбутнє, бо вона своє сьогодні спрямувала до нього дією, матеріалізованою в труді.

І коли б мене запитали, яким іменем наречуть наші нащадки завтрашній день — день комунізму, я б відповів без вагання: іменем Леніна!

ДВОВІЙ

XX вік	3
«Ні, не в краплі води...»	3
Червона кров землі	5
«Мужність перевіряється ранами»	7
Людина, що стала тінню	8
«Народна воля і хотіння...»	12
«Коли сурмач у ніч глуху...»	13
«А світ приходить задумою лютою...»	13
Перехрестя. <i>Поема</i>	14

НЬЮ-ЙОРКСЬКІ МЕДИТАЦІЇ

Колір моєї Вітчизни	34
Ці слова — не з промов дипломата	35
Чотири пробоїни	36
Третій	38
Позивні Атики	39
Пам'ятник Шевченкові у Вашингтоні	40
В Арров-парку	41
«На овиді горять хрести ку-клукс-клану...»	42
Слово Анджели Девіс	43
Ліани	44
Ностальгійне	46
Перший сніг	46

«Повій, вітре, на Україну»	47
Небо з одною зіркою	48
Нью-йоркські медитації. <i>Поєма</i>	49

ПАМ'ЯТЬ ПРО КАНАДУ

Піся про отчий дім	68
Присвята	69
Батьківський заповіт	70
Стерня чужини	71
Реквієм	71
«Українська пшениця...»	73
«Благословенне будь, зерно!»	74
«Сірі хвили, сірі...»	75
«На стерильних полях у чужій стороні...»	76
«Хто плакає квіти...»	76
Сліпий	76
Без виши винна	79
Притча про забуту колискову	81
«У чужомовнім крутежі...»	83
Новий рік на чужині	84
Повернення	85
Едмонтонським друзям	87
Дума про трьох синів	90
Гостина	93
Коріння Василя Курилика	94
Сумні монологи Василя Курилика. <i>Цикл</i>	
1. Нічна дорога	95
2. Покинутий плуг	96

3. Смерть Курячої людини	96
Весільні сирени	99
Безробітний завод	100
Пісня про вугілля	101
Пісні старого лісоруба	102
Монреальська балада	104
«Середнє щастя»	107
Вітрина цивілізації	109
Червоні троянди над Ред Рівер	112
Поема про вічну надію	114
Ніагара. <i>Поема</i>	121

К Р А Ш К А Б Е З «І»

«Священні дружби заповіти...»	133
Ярославу Галану	133
Балада про кров комуніста	135
Балад про комсомольський значок	138
Балада про сількора	139
Балада винищувального взводу	142
Балада прощання	144
Могила на узліссі	146
Слово гніву	147
Пам'ятай!	149
«Земляк»	150
Ресторатор-людоеїд. <i>Памфлет</i>	152
Балада про грудку землі	154
Відповідь	155
Націоналістичним радіобрехунам	157

Їхнім дітям	159
Земля звипувачує. <i>Памфлет</i>	161
Про львівські вулиці і про те, коли рак свисне. <i>Памфлет</i>	168
Крапка без «і». <i>Памфлет</i>	173
Правда історії — історія правди. <i>Памфлет</i>	176

Ростислав Андреевич Братунь

ПОЕДИНОК

**Стихотворения, поэмы,
публицистика**

**Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро», 1985**

(На украинском языке)

**Редактор *Л. Г. Кореневич*
Художне оформлення *І. М. Гаврилюка*
Художній редактор *Я. М. Яковенко*
Технічний редактор *Н. К. Достатня*
Коректор *Т. Г. Білецька***

Інформ. бланк № 3923

Здано до складання 18.02.85.
Підписано до друку 17.06.85.
БФ 18125. Формат 70×108¹/₃₂.
Папір друкарський № 1.
Гарнітура звичайна нова.
Друк високій. Умовн. друк. арк. 8,4.
Умовн. фарбовідб. 8,575. Обл.-вид. арк. 8,366.
Тираж 2000 пр. Зам. 5-1114.
Ціна 95 к.

Видавництво
художньої літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП,
вул. Володимирська, 42.

Книжкова фабрика імені М. В. Фрунзе.
310057, Харків-57,
вул. Донець-Захаржевського, 6/8.

Братунь Р. А.

Б87 Двобій: Вірші, поеми, публіцистика.— К.: Дніпро, 1985.— 187 с.

Почуттям дружби й любові до простих людей, гнівом і ненавистю до ворогів сповнені публіцистичні вірші, поеми відомого українського радянського письменника, написані в результаті тривалих закордонних поїздок. У памфлетах автор гнівно таврує українських буржуазних націоналістів, які, занурившись у закордонне жабуриння, служать найреакційнішим силам у світі.

В 4702590200—045 Бз13.10.85
М205(04)—85

У2